

MATERIAŁY KONFERENCYJNE

**12. OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA
POMOC DZIECIOM
— OFIAROM PRZESTĘPSTW
WARSZAWA, 19-20 PAŹDZIERNIKA 2015 R.**

Organizatorzy:

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI
www.ms.gov.pl

Organizatorzy:

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI
www.ms.gov.pl

Patroni honorowi:

PROKURATURA GENERALNA

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

RZECZNIK PRAW DZIECKA
Marek Michalak

12. OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA POMOC DZIECIOM – OFIAROM PRZESTĘPSTW WARSZAWA, 19-20 PAŹDZIERNIKA 2015 R.

Komitety organizacyjne:

Fundacja Dzieci Niczyje

Małgorzata Ćwiek

Monika Horna

Maria Keller-Hamela

Robert Makowski

Monika Sajkowska

Katarzyna Smolińska

Beata Wojtkowska

Ministerstwo Sprawiedliwości

Andrzej Augustyniak

Urząd Miasta Stołecznego Warszawy – Biuro Pomocy i Projektów Społecznych

Danuta Kuciewicz

Elżbieta Piechowiak-Modrzejewska

Konferencja współfinansowana jest ze środków:

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI
www.ms.gov.pl

THE VELUX FOUNDATIONS

OAK
FOUNDATION

Sabre

12. OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA
POMOC DZIECIOM
— OFIAROM PRZESTĘPSTW
WARSZAWA, 19-20 PAŹDZIERNIKA 2015 R.

SPIS TREŚCI

Informacje organizacyjne	5
Program konferencji	
poniedziałek, 19 października	6
wtorek, 20 października	7
Plan i układ sal	8
Notki biograficzne prelegentów	10
Abstrakty wystąpień	16
Notatki	29
Informacje dodatkowe	32
Oferta edukacyjna FDN	34

INFORMACJE ORGANIZACYJNE

Organizatorzy zapewniają materiały konferencyjne, a w trakcie przerw kawę i lunch w holu głównym oraz w Sali Gałczyńskiego na VI piętrze.

Sesje w Sali Koncertowej będą prowadzone w języku polskim i angielskim. Organizatorzy zapewniają tłumaczenia wszystkich sesji na język polski/angielski. Słuchawki dostępne będą w tej sali.

Pieczątkę i podpis na delegacji uzyskać można w punkcie informacyjnym w holu głównym na VI piętrze.

Ewaluacja konferencji będzie dostępna od 23 października do 8 listopada br. na platformie edukacyjnej Fundacji Dzieci Niczyje **www.edukacja.fdn.pl**. Wypełnienie ankiety ewaluacyjnej jest warunkiem koniecznym w celu uzyskania zaświadczenia o uczestnictwie w konferencji.

Film pt. „Pod ochroną” wyświetlany będzie w Sali Koncertowej.

PROGRAM KONFERENCJI: poniedziałek, 19 października

8.00-9.30 Rejestracja uczestników

9.30-11.00 Sesja inauguracyjna

Powitania: *Minister Sprawiedliwości* Borys Budka, *Rzecznik Praw Obywatelskich* Adam Bodnar, *Rzecznik Praw Dziecka* Marek Michalak, *Wiceprezydent m.st. Warszawy* Włodzimierz Paszyński, *Prezeska Fundacji Dzieci Niczyje* Monika Sajkowska

Wykład inauguracyjny: Jak przesłuchiwać dzieci? – *prof. Thomas D. Lyon, USA*

Wręczenie Certyfikatów Przyjazny Pokój Przesłuchań Dzieci

Prowadzenie: *Justyna Wichot, Szymon Wójcik*

11.00-11.30

Przerwa na kawę

11.30-13.00 Sesja plenarna

Wymiar sprawiedliwości przyjazny dziecku w Europie – *dr Astrid Podsiadlowski*

Procedury karne z udziałem dzieci – praktyka wymiaru sprawiedliwości w Polsce – *Joanna Smętek*

„Przesłuchiwanie dziecka to sztuka” – kampania nt. profesjonalizacji metod przesłuchiwania małoletnich świadków – *Monika Horna*

Moderator: *Maria Keller-Hamela*

13.00-14.00

Lunch

14.00-15.30 Sesje równoległe

Sala Koncertowa

10 kroków w przesłuchaniu dziecka – *prof. Thomas D. Lyon, USA*

Moderator: *Maria Keller-Hamela*

Sala Rudniewa

Wykorzystywanie seksualne dzieci

Konsekwencje wykorzystywania seksualnego dziecka a wzorzec przywiązania – *dr Magdalena Czub*

Problem, któremu można skutecznie zapobiegać – strategie profilaktyki wykorzystywania seksualnego dzieci – *dr Monika Sajkowska*

„Gdy mówię *nie*, to znaczy *nie*” – edukacja dzieci na temat wykorzystywania seksualnego – *Marta Skierkowska*

Moderator: *Renata Szredzińska*

Sala Renesansowa

Identyfikacja przypadków przemocy wobec dzieci – *Jolanta Zmarzlik*

Moderator: *Agnieszka Nawarenko*

Sala A

Terapia grupowa skoncentrowana na traumie dla dzieci z zespołem stresu pourazowego – *Joanna Marszał-Kotas, dr Anna Szczepaniak*

Sala B

Pomagać słowem. Wykorzystanie doświadczeń pomocy telefonicznej i online w pracy bezpośredniej z dziećmi i młodzieżą – *Lucyna Kicińska, Joanna Kłócek, Dorota Żurkowska*

15.30-16.00

Przerwa na kawę

16.00-17.30 Sesje równoległe

Sala Koncertowa

Przezwyciężanie trudności w przesłuchiwaniu dzieci – *prof. Thomas D. Lyon, USA*

Moderator: *Joanna Marszał-Kotas*

Sala Rudniewa

Ochrona dzieci przed przemocą w instytucjach

Ochrona dzieci przed przemocą w placówkach oświatowych i opiekuńczych – praktyki krajów UE – *Beata Wojtkowska*

Chronimy Dzieci – certyfikacja placówek realizujących politykę ochrony dzieci przed przemocą – *Katarzyna Seidel*

Ochrona dzieci – zbiór elementów i sprzężeń. Duże zmiany w miejskiej polityce – *Krzysztof Sarzała*

Moderator: *dr Monika Sajkowska*

Sala Renesansowa

Pornografia w internecie a bezpieczeństwo dzieci i młodzieży

Pandemia pornografii – *Lesław Sierocki*

Seksting jako konsekwencja seksualizacji/pornografii w sieci – *Ewa Dziemidowicz*

Aspekty prawne sekstingu – *Michał Marańda*

Moderator: *Łukasz Wojtasik*

Sala A

Metodyka pracy kuratora procesowego – *radca prawny Olga Trocha*

Sala B

Jak zapobiegać ryzykownym zachowaniom seksualnym dzieci i młodzieży? – *Lucyna Kicińska, Joanna Kłócek*

17.45-19.20

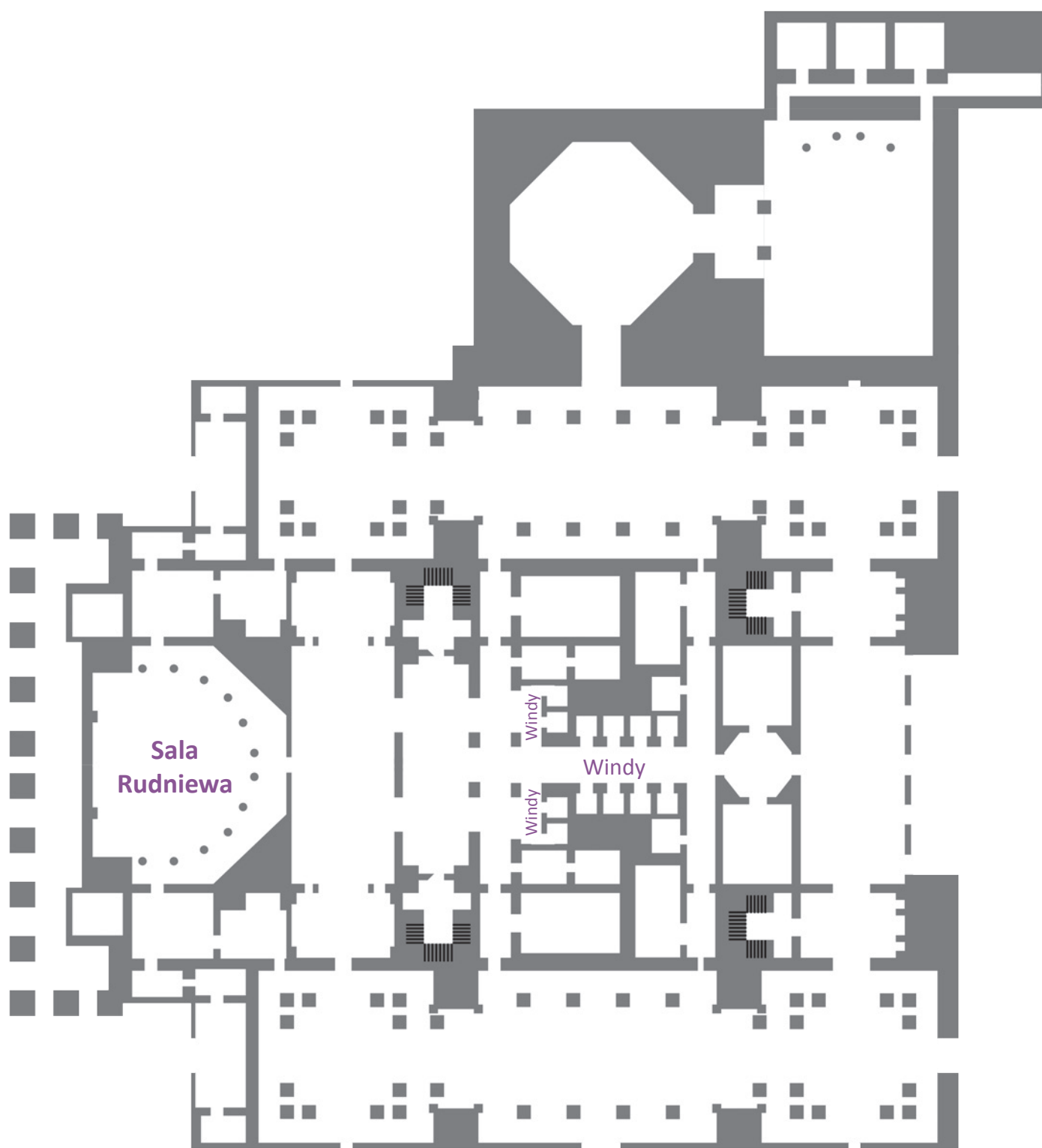
Projekcja filmu „Pod ochroną”

Wprowadzenie: *Jolanta Zmarzlik*

PROGRAM KONFERENCJI: wtorek, 20 października

9.00-10.45		Sesja plenarna		
		Prawne aspekty ochrony dzieci przed przemocą Kontradiktoryjność procesu karnego a prawna ochrona dzieci – <i>dr Katarzyna Girdwoyń</i> Wykorzystywanie seksualne dzieci – prawo kanoniczne a prawo karne – <i>ks. dr Jan Dohnalik</i> Analiza przypadków śmierci dzieci z powodu maltretowania jako profilaktyka przemocy wobec dzieci – <i>Renata Szredzińska</i> Moderator: <i>Olga Trocha</i>		
10.45-11.15		Przerwa na kawę		
11.15-13.00		Sesje równoległe		
	Sala Koncertowa Terapia dzieci ofiar przemocy – <i>Ólöf Ásta Farestveit, Islandia</i> Moderator: <i>Lucyna Kicińska</i>	Sala Rudniewa Wysłuchanie dziecka Regulacje prawne na temat wysłuchania dziecka – <i>dr Jerzy Słyk</i> Wysłuchanie dziecka w praktyce sądowej – wyniki badań – <i>radca prawny Olga Trocha</i> Postawy i działania sędziów w kontekście wysłuchania dziecka w praktyce sądowej – <i>sędzia Ewa Ważny</i> Psychologiczna perspektywa wysłuchania małoletnich – <i>Alicja Budzyńska</i> Moderator: <i>Agnieszka Kwaśniewska-Sadkowska</i>	Sala Renesansowa Algorytmy postępowania w przypadku podejrzenia przemocy wobec dziecka dla pracowników oświaty i ochrony zdrowia Rola pracowników ochrony zdrowia w diagnozowaniu przemocy rodzinnej i reagowaniu na nią – <i>Piotr Antoniak</i> Podejrzenie przemocy wobec dziecka w praktyce postępowania pracownika ochrony zdrowia – <i>dr Piotr Hartmann</i> Standardy postępowania w przypadku przemocy wobec dziecka dla pracowników oświaty – <i>dr Monika Czyżewska</i> Moderator: <i>Renata Durda</i>	Sala A Zjawisko wykorzystywania seksualnego dzieci przez kobiety w świetle praktyki Instytutu Ekspertyz Sądowych – <i>Teresa Jaśkiewicz-Obydzińska, Ewa Wach</i> Sala B Sesja dla grantobiorców programu „Bezpieczne dzieciństwo” – <i>Gabriela Kühn</i>
13.00-14.00		Lunch		
14.00-15.45		Sesje równoległe		
	Sala Koncertowa Przemoc rówieśnicza Przemoc rówieśnicza w szkole – penalizacja czy działania wychowawcze? – <i>dr hab. Jacek Pyżalski</i> Dziecko o specjalnych potrzebach edukacyjnych – specyfika działań wobec przemocy rówieśniczej – <i>dr Piotr Plichta</i> Dyskryminacja w szkole – obecność nieusprawiedliwiona. Prezentacja najnowszych badań z udziałem młodzieży i kadry nauczycielskiej – <i>Dorota Bregin, Marta Rawłuszko</i> Moderator: <i>Katarzyna Seidel</i>	Sala Rudniewa Udział dziecka w kontradiktoryjnym procesie karnym – panel dyskusyjny <i>dr Katarzyna Girdwoyń, adwokat Emilia Naumann, sędzia Łukasz Mrozek, prokurator dr Małgorzata Szeroczyńska</i> Moderator: <i>Agnieszka Kwaśniewska-Sadkowska</i>	Sala Renesansowa Procedury prawne Poszukiwanie właściwego modelu przesłuchań osób z niepełnosprawnością intelektualną i niepełnosprawnością sprzężoną – <i>Alicja Budzyńska, dr Izabela Fornalik</i> Jak kwalifikowana jest w Polsce komercyjna adopcja – analiza postępowań karnych – <i>Małgorzata Pomarańska-Bielecka</i> Emocje na sali rozpraw – <i>dr Magdalena Najda</i> Moderator: <i>Beata Ciejka</i>	Sala A Wizualizacja jako metoda pracy z dorosłymi ofiarami wykorzystywania seksualnego w dzieciństwie – <i>Maria Dekert</i> Sala B „Po pierwsze: nie szkodzić!” – jak aktywnie realizować prawa dziecka w organizacji <i>Marta Skierkowska, Renata Szredzińska, Beata Wojtkowska</i>

Plan i układ sal

Piętro IV

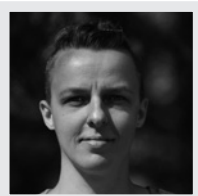

Piętro VI

Notki biograficzne prelegentów

Piotr Antoniak – zastępca kierownika Pogotowia „Niebieska Linia” ds. klinicznych, mgr psychologii, specjalista psycholog kliniczny. Certyfikowany specjalista ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie (certyfikat PARPA), certyfikowany specjalista w zakresie pomocy ofiarom przemocy w rodzinie (certyfikat IPZ PTP), certyfikowany superwizor w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (certyfikat IPZ PTP), trener warsztatu PTP. Odbił szkolenie z leczenia PTSD metodą przedłużonej ekspozycji wg Edny Foa, terapeuta uzależnień od 1996 roku. Od 17 lat prowadzi terapię i grupy wsparcia dla ofiar przemocy, a od 15 lat szkolenia z zakresu uzależnienia alkoholowego i przeciwdziałania przemocy. Kierownik i trener Studium przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz studium pomocy ofiarom przemocy w rodzinie.

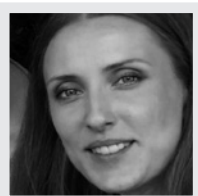
Dorota Bregin – trenerka, koordynatorka projektów, konsultantka. Absolwentka pedagogiki na Uniwersytecie Śląskim (specjalność: animacja społeczno-kulturalna). Ukończyła Szkołę Trenerów Organizacji Pozarządowych, Szkołę Animacji Społecznej oraz międzynarodową szkołę The Development School rozwijającą umiejętności rozwojowego myślenia i działania w społeczeństwie, realizowaną przy współpracy z London Metropolitan University. Trenerka z zakresu różnorodności, równości płci i przeciwdziałania dyskryminacji.

Alicja Budzyńska – psycholog. Jest biegłym sądowym, wydaje opinie sądowo-psychologiczne w sprawach z udziałem dzieci. Od 12 lat pracuje w Fundacji Dzieci Niczyje, gdzie zajmuje się diagnozą i terapią dzieci krzywdzonych oraz ich rodzin. Prowadzi szkolenia dla różnych grup profesjonalistów z zakresu problematyki dziecka krzywdzonego. Jest koordynatorką Warszawskiej Sieci Pomocy Dzieciom. W FDN koordynuje Centrum Pomocy Dzieciom im. Ireny Kornatowskiej oraz studium Opiniowanie sądowo-psychologiczne w sprawach z udziałem dzieci. Posiada rekomendacje Polskiego Towarzystwa Psychologicznego w zakresie diagnozy spraw rodzinnych i nieletnich oraz psychologicznej oceny zeznań świadków. Jest autorką poradnika dla profesjonalistów „Jak przesłuchiwać dziecko” i innych publikacji związanych z problematyką dziecka ofiary przestępstwa.

Magdalena Czub – doktor psychologii. Prowadzi prywatny gabinet psychologiczny. W latach 2012-2015 adiunkt w Instytucie Badań Edukacyjnych w Warszawie, w latach 2000-2011 psycholog TKOPD w Poznaniu, kierownik zespołu zajmującego się diagnozą i terapią dzieci wykorzystywanych seksualnie. Autorka książki „Zrozumieć dziecko wykorzystywane seksualnie”.

Monika Czyżewska – absolwentka politologii Uniwersytetu Warszawskiego oraz podyplomowego Studium zarządzania organizacjami pozarządowymi Collegium Civitas. Adiunkt w Zakładzie Polityki Edukacyjnej Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie oraz tutorka w Collegium Wratislaviense. Zawodowo zainteresowana kwestiami zapobiegania krzywdzeniu dzieci i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Autorka kilkunastu publikacji. W przeszłości współpracowniczka i wolontariuszka kilku organizacji pozarządowych.

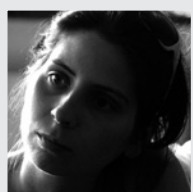
Maria Dekert – pedagog, psychoterapeuta, interwent kryzysowy. Dyrektor Stalowowolskiego Ośrodka Wsparcia i Interwencji Kryzysowej. Certyfikowany specjalista interwencji kryzysowej i superwizji w zakresie interwencji kryzysowej Polskiego Towarzystwa Psychologicznego. Certyfikowany specjalista w zakresie pomocy ofiarom przemocy w rodzinie, rekomendowany przez Instytut Psychologii Zdrowia PTP. Certyfikowany superwizor w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie rekomendowany przez IPZ PTP. Posiada certyfikat facilitatora TRE® (Trauma Release Exercises – ćwiczenia uwalniające od stresu i traumy). Trener i superwizor treningu interpersonalnego i warsztatu umiejętności psychospołecznych III stopnia, rekomendowany przez PTP.

Jan Dohnalik – ksiądz, doktor prawa kanonicznego, absolwent Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie. W latach 2010-2012 był asystentem na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie, od 2012 r. jest adiunktem na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Od 2011 r. jest kanclerzem kurii biskupiej Ordynariatu Polowego. Opublikował m.in.: „Prawo kanoniczne wobec nadużyć seksualnych duchownych względem dzieci i młodzieży” w: „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka” 14(1).

Renata Durda – kierowniczką Pogotowia „Niebieska Linia”, certyfikowana superwizorka i specjalistka ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Redaktorka naczelna dwumiesięcznika „Niebieska Linia”, autorka wielu publikacji z zakresu tworzenia interdyscyplinarnych rozwiązań na rzecz zapobiegania zjawisku przemocy w rodzinie. Członkini Zespołu Monitorującego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przy ministrze pracy i polityki społecznej, ekspertka w Radzie do spraw Pokrzywdzonych Prześiępstwem powołanej przez ministra sprawiedliwości, społeczna doradczyni Rzecznika Praw Dziecka, trenerka Studium przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz Studium pomocy ofiarom przemocy w rodzinie.

Ewa Dziemidowicz – absolwentka Indianapolis University, terapeutka psychologii procesu. W Fundacji Dzieci Niczyje pracuje jako specjalistka ds. projektów edukacyjnych i redaktorka naczelna magazynu „Numa Numa” promującego wśród młodzieży pozytywne zastosowania internetu. Realizuje projekty edukacyjne poświęcone bezpieczeństwu dzieci i młodzieży online. Prowadzi szkolenia, jest autorką lub współautorką programów szkoleniowych dla profesjonalistów, rodziców oraz dzieci i młodzieży w obszarze bezpieczeństwa w sieci (m.in. film „Na zawsze”).

Ólöf Ásta Farestveit – absolwentka kryminologii i pedagogiki na Uniwersytecie Sztokholmskim w Szwecji. Pracowała w państwowym ośrodku terapeutycznym dla młodzieży, a także w administracji islandzkiej służby więziennej i kuratorskiej, zajmując się nadzorem nad młodymi sprawcami. Związana z Ośrodkiem Pomocy Dzieciom Barnahus w Islandii, gdzie pracowała jako terapeutka i badaczka, a obecnie jako dyrektorka tego ośrodka. Przeprowadziła ponad 700 przesłuchań sądowych dzieci w wieku od 3 do 18 lat w przypadkach podejrzenia wykorzystywania seksualnego. Jest autorką książki „Verndum þau” (*Chrońmy je*), poświęconej metodom reagowania na podejrzenie zaniedbywania lub przemocy wobec dzieci i młodzieży.

Izabela Fornalik – pedagogka specjalna i edukatorka seksualna, wykładowczyni. Realizuje zajęcia dydaktyczne na Podyplomowym studium wychowania seksualnego Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego. Od wielu lat prowadzi warsztaty i szkolenia dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, ich nauczycieli i rodziców na temat seksualności. Posiada doświadczenie w realizacji projektów z tego zakresu. Jest autorką licznych publikacji, m.in.: „Dojrzewanie. Miłość. Seks. Poradnik dla rodziców osób z niepełnosprawnością intelektualną” oraz „Jak edukować seksualnie osoby z niepełnosprawnością intelektualną? Poradnik dla specjalistów”. W Stowarzyszeniu „Bardziej Kochani” prowadzi punkt konsultacyjny (dotyczący seksualności) dla rodziców oraz osób niepełnosprawnych intelektualnie.

Katarzyna Girdwoyń – doktor nauk prawnych, adiunkt w Zakładzie Postępowania Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Autorka publikacji dotyczących konsensualizmu, sytuacji prawnej pokrzywdzonego oraz modelu procesu karnego w Anglii i Walii. Jej zainteresowania naukowe obejmują zagadnienia z pogranicza prawa konstytucyjnego, praw człowieka i procedury karnej.

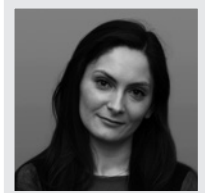
Piotr Hartmann – lekarz, specjalista pediatrii. Absolwent Akademii Medycznej w Warszawie (obecnie Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego). Starszy asystent w Klinicznym Oddziale Pediatrycznym w Szpitalu Bielańskim. Wykładowca w Klinice Pediatrii Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego. Prezes Fundacji Rozwoju Pediatrii. Członek zarządu Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego. Przewodniczący Zespołu Interdyscyplinarnego dla Dzielnic Bielany m.st. Warszawy. Propagator wiedzy z zakresu przeciwdziałania przemocy i pomocy dziecku krzywdzonemu w środowisku medycznym. Współdziała z wieloma organizacjami połączonymi. W 2010 r. otrzymał nagrodę Złoty Telefon.

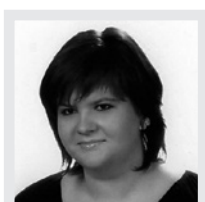
Monika Horna – aplikantka adwokacka przy Okręgowej Radzie Adwokackiej w Warszawie. Prawnik oraz koordynator programu „Wymiar sprawiedliwości przyjazny dziecku” w Fundacji Dzieci Niczyje. Współzałożycielka, konsultantka prawna Uniwersyteckiej Studenckiej Poradni Prawnej Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz współautorka modułu kształcenia studentów prawa opartego na elementach praktycznych. Jej zainteresowania naukowe skupiają się m.in. na problematyce reprezentacji i uczestnictwa dzieci w procesie karnym oraz cywilnym.

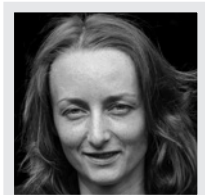
Teresa Jaśkiewicz-Obydzińska – psycholog sądowy, długoletni kierownik Zakładu Psychologii Sądowej Instytutu Ekspertyz Sądowych. Członek Rady Fundacji Dzieci Niczyje, członek Komisji ds. Rekomendacji dla Biegłych Sądowych PTP, wykładowca Centrum Edukacyjnego Nauk Sądowych i Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury. Autorka i współautorka kilkudziesięciu publikacji z zakresu psychologii sądowej, w tym dotyczących problematyki małoletnich ofiar przestępstw seksualnych, zeznań pokrzywdzonych.

Lucyna Kicińska – absolwentka Instytutu Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji UW, specjalizacja: wychowanie resocjalizujące. Ukończyła roczny kurs prowadzenia warsztatów i treningów w oparciu o proces grupowy, studium terapii narracyjnej (afiliacja Centre for Narrative Practice w Manchesterze). Od 11 lat współpracuje z organizacjami pozarządowymi specjalizującymi się w świadczeniu pomocy telefonicznej i online. Szkoli profesjonalistów z zakresu udzielania pomocy przez telefon i online, jest autorką narzędzi edukacyjnych dotyczących bezpieczeństwa dzieci i młodzieży. Od 2009 r. związana z FDN, gdzie odpowiada m.in. za działanie Telefonu Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116 111.

Joanna Kłoczek – psycholog, seksuolog, absolwentka Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie. W trakcie 4,5-letniego szkolenia psychoterapii poznawczo-behawioralnej z elementami terapii psychodynamicznej w Fundacji Rozwoju Psychiatrii i Psychoterapii. Od 2010 r. związana z Fundacją Dzieci Niczyje, gdzie aktualnie pracuje w charakterze konsultanta i opiekuna dyżuru w Telefonie Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116 111. Wydaje opinie psychologiczno-sądowo-seksuologiczne w Sądzie Biskupim.

Gabriela Kühn – filolog, absolwentka studiów podyplomowych z zarządzania projektami na Uniwersytecie Pańskim i The European Master's Programme in Human Rights and Democratisation w EIUC (Europejskie Centrum Międzyuniwersyteckie na rzecz Praw Człowieka i Demokracji). Koordynator programu na rzecz przeciwdziałania komercyjnemu wykorzystywaniu dzieci i programu grantowego „Bezpieczne dzieciństwo” w Fundacji Dzieci Niczyje.

Thomas D. Lyon – profesor prawa i psychologii na Uniwersytecie Południowej Kalifornii. Były prezes Sekcji ds. Krzywdzenia Dzieci (sekcji 37) Amerykańskiego Towarzystwa Psychologicznego oraz były członek zarządu Amerykańskiego Stowarzyszenia Profesjonalistów na rzecz Przeciwdziałania Krzywdzeniu Dzieci. Opublikował ponad 60 artykułów w przeglądach prawnych, czasopismach psychologicznych i książkach. Jest autorem lub współautorem ponad 90 prezentacji podczas konferencji psychologicznych i prawnych, przeprowadził przeszło 200 szkoleń dla sędziów, adwokatów, profesorów prawa, pracowników socjalnych i psychologów. Jego pracę badawczą wspierały takie instytucje, jak: Narodowe Instytuty Zdrowia (NIH), Narodowa Fundacja na rzecz Nauki, Departament Sprawiedliwości, Krajowe Centrum Przeciwdziałania Krzywdzeniu i Zaniedbywaniu Dzieci oraz fundacje California Endowment i Haynes Foundation.

Michał Marańda – absolwent Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego. W zespole Dyżurnet.pl, działającym w ramach Naukowej i Akademickiej Sieci Komputerowej, odpowiedzialny za analizę zgłoszeń o potencjalnie nielegalnych treściach publikowanych w internecie.

Joanna Marszał-Kotas – psycholog, certyfikowany psychoterapeuta systemowy, absolwentka Studium terapii narracyjnej, Studium analizy transakcyjnej oraz szeregu szkoleń w obszarze pomocy dziecku krzywdzonemu. Posiada uprawnienia do prowadzenia krótkoterminowej terapii ekлекtycznej PTSD, BEPP. Od 7 lat pracuje w Fundacji Dzieci Niczyje, gdzie zajmuje się diagnozą i terapią dzieci krzywdzonych oraz ich rodzin. Prowadzi grupy rozwojowo-edukacyjne i terapeutyczne. Jest współautorką scenariuszy dla dzieci i rodziców dotyczących profilaktyki przemocy i wykorzystania seksualnego.

Łukasz Mrozek – karnista, od 2009 r. sędzia Sądu Rejonowego, a od 2010 r. także Kierownik Sekcji Wykonawczej. Jego zainteresowania zawodowe dotyczą m.in. metodologii przesłuchiwanie dziecka. Współpracuje z Fundacją Dzieci Niczyje.

Magdalena Najda – doktor nauk humanistycznych, psycholog i filozof. Adiunkt w Instytucie Psychologii Wyższej Szkoły Administracji Publicznej w Białymstoku, wykładowca w Uniwersytecie SWPS i w KSSiP. Autorka i współautorka publikacji z tematyki prawa i psychologii, m.in.: „Rozum czy intuicja: jak myślą sędziowie?” [w:] E. Habzda-Siwek, J. Kabzińska (red.), „Psychologia i Prawo. Między Teorią a Praktyką”, „Etyka dla sędziów. Rozważania”, „Psychologia w postępowaniu karnym”.

Emilia Naumann – adwokat, prowadzi m.in. sprawy rodzinne, cywilne, karne dotyczące wykorzystywania seksualnego dzieci, przemocy w rodzinie, opieki nad dziećmi. Od kilku lat współpracuje z Fundacją Dzieci Niczyje. Współautorka publikacji „Dziecko pod parasolem prawa”. Prowadzi wykłady w ramach szkolenia aplikantów adwokackich w Okręgowej Radzie Adwokackiej w Warszawie.

Piotr Plichta – doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, pedagog specjalny. Adiunkt w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego i pracownik naukowy Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi. Autor i współautor kilkudziesięciu publikacji naukowych, w tym monografii: „Wypalenie zawodowe i poczucie sensu życia pedagogów specjalnych”. Uczestnik krajowych i międzynarodowych sieci naukowych, programów badawczych i edukacyjnych. Członek zarządu Łódzkiego Towarzystwa Pedagogicznego.

Astrid Podsiadlowski – pracuje w Departamencie Równości i Praw Obywatelskich Agencji Praw Podstawowych UE. Jest szefową Wydziału Praw Dziecka. Kieruje projektem dotyczącym sytuacji dzieci w wymiarze sprawiedliwości. Jest główną autorką raportów poświęconych temu tematowi. Z wykształcenia jest psycholożką, a do jej głównych obszarów zainteresowania należą: dyskryminacja i nierówności społeczne, migracja i integracja oraz metodologia badań międzykulturowych.

Małgorzata Pomarańska-Bielecka – prokurator, w trakcie pracy doktorskiej poświęconej zagadnieniu komercyjnej adopcji. Członek Zespołu Interdyscyplinarnego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie dla Warszawy Mokotowa, współpracowniczka Stowarzyszenia „Niebieska Linia”. Specjalizuje się w prawach dzieci, opiece zastępczej, prawach kobiet i zagadnieniach związanych z przemocą w rodzinie.

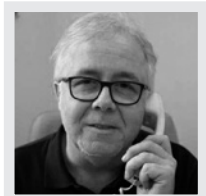
Jacek Pyżalski – pedagog, profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Uczestnik i koordynator ok. 50 krajowych i międzynarodowych projektów badawczych. Autor licznych publikacji. Trener z zakresu komunikowania i trudnych zachowań oraz ekspert edukacji medialnej. Jego zainteresowania badawcze związane są z zagadnieniami: agresji elektronicznej, nowych mediów, komunikacji w szkole, promocji zdrowia oraz tradycyjnej przemocy rówieśniczej i cyberprzemocy wśród młodzieży. W latach 2008-2012 był członkiem konsorcjum międzynarodowego badaczy cyberprzemocy (COST IS801).

Marta Rawłuszko – członkini Towarzystwa Edukacji Antydyskryminacyjnej, absolwentka socjologii na Uniwersytecie Jagiellońskim, trenerka antydyskryminacyjna. Współautorka m.in. publikacji „Wielka nieobecna – o edukacji antydyskryminacyjnej w systemie edukacji formalnej” (2011), „Edukacja antydyskryminacyjna i jej standardy jakościowe” (2011), „(Nie)warto się różnić? Dylematy i wyzwania metodologiczne edukacji antydyskryminacyjnej” (2013).

Monika Sajkowska – doktor socjologii, prezeska Fundacji Dzieci Niczyje. W latach 1991-2008 była adiunktem w Instytucie Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego. Autorka i współautorka badań na temat skali problemu krzywdzenia dzieci w Polsce, postaw społecznych wobec tego problemu oraz medialnego obrazu problemu krzywdzenia dzieci. Autorka publikacji naukowych i popularno-naukowych dotyczących problemu krzywdzenia dzieci. Redaktorka naczelnia kwartalnika „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka”, wydawanego przez Fundację Dzieci Niczyje, doradca społeczny Rzecznika Praw Dziecka.

Krzysztof Sarzała – pedagog, kieruje stworzonym przez siebie Centrum Interwencji Kryzysowej PCK w Gdańsku oraz Punktem Interwencji Kryzysowej PCK w Starogardzie Gdańskim. Autor kilkudziesięciu publikacji i projektów dotyczących interwencji kryzysowej, przeciwdziałania przemocy domowej, profilaktyki, zarządzania kryzysem, pracy ze sprawcami przemocy i interwencji w sytuacji krzywdzenia dziecka. Nauczyciel akademicki. Przewodniczy gdańskiemu Zespołowi Interdyscyplinarnemu ds. Przeciwdziałania Przemocy, uczestniczy w pracach Rady ds. Przeciwdziałania Przemocy przy PARPA, od początku jej istnienia. Autor standardów interwencji kryzysowej w pomocy społecznej oraz strategii interwencji w sytuacjach kryzysowych w szkole obowiązujących w oświacie.

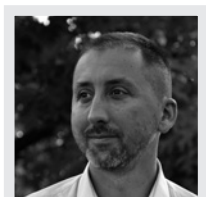
Katarzyna Seidel – magister socjologii. Absolwentka Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego oraz absolwentka studium Profesjonalny menedżer w NGO, realizowanego przez Collegium Civitas i Klub Myśli Społecznej „Inicjatywy”. Ukończone specjalizacje: socjologia prawa oraz socjologia małżeństwa i rodziny. Od 2009 r. związana z Fundacją Dzieci Niczyje. Obecnie koordynator programu Chronimy Dzieci w FDN. Prowadzi szkolenia z zakresu systemowych rozwiązań przeciwdziałania krzywdzeniu dzieci i profilaktyki, a także warsztaty dla rodziców dotyczące ochrony dzieci przed przemocą i wykorzystywaniem.

Lesław Sierocki – psycholog kliniczny, trener, coach i menadżer NGO. Od 10 lat związany z III sektorem, przez 2 lata kierował pracami Stowarzyszenia Twoja Sprawa, gdzie koordynował akcje konsumenckie, wydał raport „Chrońmy dzieci przed pornobiznesem” i poradnik dla rodziców „Bezpieczne technologie”. Prywatnie ojciec 4-letniego Maćka, pasjonat gier planszowych i aktywnego trybu życia.

Marta Skierkowska – psycholog, absolwentka Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Szkoły Trenerów House of Skills, studiowała także na Katolickim Uniwersytecie w Leuven w Belgii. Pracuje w Fundacji Dzieci Niczyje, gdzie odpowiada za działania z zakresu public relations oraz jest członkinią zarządu Fundacji. Bierze udział w przygotowaniu, realizacji i koordynacji wielu projektów dotyczących praw dziecka i ochrony dzieci przed krzywdzeniem.

Jerzy Słyk – doktor nauk prawnych, adwokat, adiunkt w Katedrze Prawa Rodzinnego i Prawa Nieletnich na Wydziale Prawa i Administracji UKSW, adiunkt w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości. Członek Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego przy Rzeczniku Praw Dziecka, członek Komisji Ekspertów Stowarzyszenia Sędziów Rodziny „Pro Familia”, zastępca przewodniczącej Komisji Bioetycznej w Instytucie „Pomnik – Centrum Zdrowia Dziecka”. Specjalizuje się w problematyce prawa rodzinnego materialnego, cywilnej odpowiedzialności odszkodowawczej, prawa medycznego.

Joanna Smętek – ukończyła studia prawnicze na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Od 2012 r. jest prawnikiem w Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka. Wraz z Małgorzatą Szuleką koordynuje współpracę HFPC z Agencją Praw Podstawowych Unii Europejskiej, prowadząc badania na temat ochrony praw człowieka w Polsce. W latach 2012-2014 pracowała przy trzech projektach badawczych dotyczących wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dzieciom, w ramach których zespół HFPC rozmawiał zarówno z profesjonalistami, jak i dziećmi na temat uczestnictwa dzieci w postępowaniach cywilnym i karnym. Interesuje się szczególnie prawami dzieci oraz osób z niepełnosprawnościami.

Anna Szczepaniak – psycholog, psychoterapeuta, doktor nauk medycznych. Posiada wieloletnie doświadczenie kliniczne w pracy z dziećmi i młodzieżą. Praktykowała w placówkach klinicznych w Łodzi i w Warszawie. W ostatnim czasie była związana z Dziennym Oddziałem Psychiatrycznym w Józefowie, z Mazowieckim Centrum Neuropsychiatrii i Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży. Obecnie pracuje w Fundacji Dzieci Niczyje w Centrum Pomocy Dzieciom im. Ireny Kornatowskiej. Uzupełnieniem pracy klinicznej jest praktyka ambulatoryjna w Ośrodku ReGeneRacja. Psychoterapeutycznie kształcona w Laboratorium Psychoedukacji. Prowadzi szkolenia z zakresu psychoterapii dzieci i młodzieży. Jest autorką wielu publikacji naukowych.

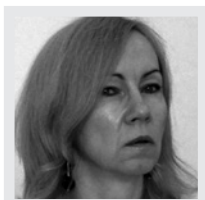
Małgorzata Szeroczyńska – doktor nauk prawnych. Obecnie prokurator rejonowy w Prokuraturze Rejonowej Warszawa Mokotów. Wykonuje zawód prokuratora od 12 lat. Były pracownik w poradniach rodzinnych i młodzieżowych. W latach 1999-2011 pracownik naukowy (Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie). Kilkukrotna stypendystka Fundacji na rzecz Nauki Polskiej. Autorka kilkudziesięciu publikacji z zakresu praw człowieka, głównie osób z niepełnosprawnościami, praw pacjenta oraz praw osób transpłciowych. W 2011 r. nominowana do nagrody Prawnik Pro Bono za współpracę z Warszawskim Hospicjum dla Dzieci. Z wykształcenia również psycholog.

Renata Szredzińska – socjolożka, neofilolożka, absolwentka Wydziału Nauk Społecznych i Humanistycznych w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie oraz Wydziału Neofilologii Uniwersytetu Warszawskiego, ukończyła podyplomowe studium Komunikacja społeczna i media Polskiej Akademii Nauk. W Fundacji Dzieci Niczyje koordynuje program „Dobry Rodzic – Dobry Start. Profilaktyka krzywdzenia małych dzieci”. Jest członkinią grupy roboczej ds. wspierania rodziny przy europejskiej organizacji Eurochild oraz członkinią Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w warszawskiej dzielnicy Żoliborz.

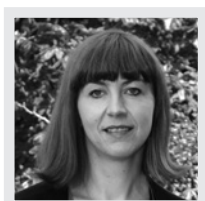
Olga Trocha – radca prawny, specjalizuje się w prawie karnym, rodzinnym oraz prawnej ochronie dziecka. Pracuje w Fundacji Dzieci Niczyje. Współpracuje z „Monitorem Prawniczym”.

Ewa Wach – psycholog, pracuje w Instytucie Ekspertyz Sądowych jako biegły. Specjalizuje się m.in. w opracowywaniu ekspertyz w sprawach wykorzystania seksualnego, dotyczących zarówno ofiar, jak i sprawców. Prowadzi szkolenia dla prawników w ramach Centrum Edukacyjnego Nauk Sądowych oraz Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury. Posiada rekomendacje PTP w zakresie problematyki związanej z procesem karnym i cywilnym (zeznania świadków małoletnich i dorosłych, sprawcy przestępstw, nieletni, sprawy rodzinne, typowanie nieznanymi sprawców). Autorka licznych publikacji z zakresu problematyki psychologii sądowej.

Ewa Ważny – sędzia Sądu Okręgowego w Gdańsku, wizytator ds. rodzinnych i nieletnich i koordynator do spraw mediacji w Sądzie Okręgowym w Gdańsku. Wiceprezes Stowarzyszenia Sędziów Rodzinnych w Polsce.

Beata Wojtkowska – absolwentka Wydziału Neofilologii Uniwersytetu Warszawskiego, Stosunków Międzynarodowych Collegium Civitas oraz Szkoły Trenerów House of Skills. Specjalistka ds. współpracy międzynarodowej w Fundacji Dzieci Niczyje. Koordynatorka projektów profilaktycznych. Od 2014 r. koordynuje międzynarodowy projekt dotyczący profilaktyki wykorzystywania seksualnego „Przeciwdziałanie wykorzystywaniu seksualnemu dzieci w Europie Środkowo-Wschodniej – zintegrowane podejście”.

Jolanta Zmarzlik – absolwentka Instytutu Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego, specjalistka ds. ochrony dzieci przed krzywdzeniem w Fundacji Dzieci Niczyje. Zajmuje się diagnozą i terapią dzieci, młodzieży i dorosłych. Wydaje opinie psychologiczno-sądowe, prowadzi szkolenia z zakresu problematyki dziecka krzywdzonego. Posiada certyfikat PARPA specjalisty ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz certyfikat superwizora ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie Instytutu Psychologii Zdrowia PTP. Jest wykładowcą w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie.

Dorota Żurkowska – socjolog, doktorantka w Instytucie Socjologii oraz w Instytucie Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego. Badacz jakościowy i ilościowy. Współpracuje z Fundacją Dzieci Niczyje. W ramach projektu „Pomoc dzieciom w trudnych sytuacjach” zajmuje się analizą wiadomości przesyłanych do konsultantów Telefonu Zaufania dla Dzieci i Młodzieży.

Abstrakty wystąpień

Sesja inauguracyjna, godz. 9.30-11.00, Sala Koncertowa

Jak przesłuchiwać dzieci? – prof. Thomas D. Lyon, USA

Wykład będzie wprowadzeniem do metody „Dziesięciu kroków w przesłuchaniu dziecka” (*Ten Step Interviewing*). Przedstawione zostaną kluczowe elementy tej metody: instrukcje komunikujące dzieciom zasady udziału w przesłuchaniu, ćwiczenie narracji przez dziecko, niesugerujące wprowadzenie tematu krzywdzenia oraz swobodnej narracji i pytań uzupełniających dotyczących doświadczeń dziecka. Zarekomendowana zostanie również polska adaptacja metodyki przesłuchiwania małoletnich świadków opracowana przez Fundację Dzieci Niczyje m.in. na podstawie „Dziesięciu kroków w przesłuchaniu dziecka”.

Sesja plenarna 11.30-13.00, Sala Koncertowa

Wymiar sprawiedliwości przyjazny dziecku w Europie – dr Astrid Podsiadlowski, Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej

Co roku tysiące dzieci biorą udział w karnych i cywilnych procedurach sądowych w związku z rozwodem rodziców bądź jako ofiary lub świadkowie przestępstw. Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) sprawdziła, czy w tych procedurach przestrzegane są prawa dzieci.

W wystąpieniu omówione zostaną wyniki badań przeprowadzonych przez FRA, opartych na wywiadach i dyskusjach w grupach fokusowych z udziałem profesjonalistów pracujących z dziećmi uczestniczącymi w procedurach sądowych (karnych i cywilnych) jako ofiary, świadkowie lub strony postępowania. Badania te miały na celu zidentyfikowanie praktyk i procedur wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dzieciom – na podstawie doświadczeń i opinii profesjonalistów. Ich wyniki wskazują, że uczynienie wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dzieciom we wszystkich krajach Unii Europejskiej wymaga jeszcze dużo pracy. Chociaż wszystkie państwa członkowskie UE zobowiązały się do dbałości o to, aby dobro dzieci było sprawą nadrzędną we wszystkich działaniach, które ich dotyczą, w praktyce prawo dzieci do bycia wysłuchanym, do informacji i do ochrony przed dyskryminacją nie zawsze jest realizowane. To dlatego Unia Europejska promuje wytyczne Rady Europy z 2010 r. w sprawie wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dzieciom. Celem Unii jest wsparcie państw członkowskich w zapewnieniu dzieciom lepszej ochrony w systemie wymiaru sprawiedliwości oraz w promowaniu właściwego uczestnictwa dzieci w procedurach prawnych, co poprawi funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości.

Badanie FRA ujawniło, że praktyki związane z uczestnictwem dzieci w procedurach prawnych są zróżnicowane nie tylko pomiędzy państwami członkowskimi, ale także w obrębie poszczególnych krajów, przy czym praktyki te nie zawsze są przyjazne dzieciom. Wskazuje to na potrzebę wprowadzenia jasnych, spójnych standardów i wytycznych, które należy systematycznie monitorować. Badanie ujawniło również potrzebę prowadzenia działań informacyjnych oraz specjalnych szkoleń dla profesjonalistów. Ponadto, podczas wystąpienia przedstawione zostaną wybrane obiecujące praktyki.

Procedury karne z udziałem dzieci – praktyka wymiaru sprawiedliwości w Polsce – Joanna Smętek, Helsińska Fundacja Praw Człowieka

W latach 2012-2014 Helsińska Fundacja Praw Człowieka we współpracy z Agencją Praw Podstawowych Unii Europejskiej prowadziła badania dotyczące uczestnictwa dzieci w postępowaniach cywilnych i karnych w Polsce. Badania były podzielone na trzy fazy – pierwsza z udziałem profesjonalistów związanych z wymiarem sprawiedliwości i dwie kolejne z udziałem dzieci, które uczestniczyły w postępowaniach. W 2015 r. Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej opublikowała raport porównawczy z pierwszej fazy badań. Celem niniejszej prezentacji będzie przedstawienie polskiej praktyki przesłuchiwania małoletnich w postępowaniach karnych odtworzonej z wywiadów indywidualnych z profesjonalistami. Od momentu zakończenia pierwszej fazy badań w Polsce zaszły duże zmiany w regulacji dotyczącej przesłuchiwania dzieci w procedurze karnej. W związku z tym niektóre zagadnienia zostaną w prezentacji ograniczone, a nacisk będzie położony na te kwestie, które nie znalazły odzwierciedlenia lub nie zostały rozwiązane w nowych przepisach. Praktyka przesłuchiwania dzieci i postępowanie karne widziane oczami dorosłych profesjonalistów zostaną także zestawione z zebranymi w kolejnych fazach opiniami dzieci, które były świadkami lub pokrzywdzonymi w postępowaniu karnym.

„Przesłuchanie dziecka to sztuka” – kampania nt. profesjonalizacji metod przesłuchiwania małoletnich świadków – Monika Horna, Fundacja Dzieci Niczyje

Przesłuchanie dziecka to szczególna rozmowa – charakteryzuje się wyjątkowym celem, tematyką, sposobem przygotowania oraz prowadzenia. W jej trakcie dzieci opowiadają o doznawanej lub obserwowanej przemocy, a osoby przesłuchujące dzięki odpowiedniemu sposobowi nawiązywania relacji chronią je przed wtórnym cierpieniem, starając się jednocześnie uzyskać wartościowy materiał dowodowy. Przyjazne przesłuchanie dziecka to sztuka zasługująca na największe uznanie.

Sztuki przesłuchania dziecka dotyczy organizowany przez Fundację Dzieci Niczyje oraz Ministerstwo Sprawiedliwości IV etap ogólnopolskiej kampanii „Dziecko – świadek szczególnej troski”. Tegoroczna edycja akcji, pod honorowym patronatem Rzecznika Praw Dziecka, ma na celu poprawę sytuacji małoletnich uczestniczących w procedurach karnych poprzez profesjonalizację metod ich przesłuchania. Kampania adresowana jest głównie do przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości, ale również do dzieci, ich rodziców i opiekunów.

Podczas wystąpienia zaprezentowane zostaną założenia, działania edukacyjne realizowane w ramach kampanii, w tym w szczególności publikacja „Jak prowadzić przesłuchanie dziecka. Metodyka przesłuchania małoletniego świadka”, zawierająca uniwersalną metodę efektywnego i przyjaznego przesłuchiwanie dziecka, umożliwiającą uzyskanie wartościowych i wiarygodnych zeznań.

Kampania jest częścią projektu „Dajemy dzieciom siłę! – prawa dzieci w procedurach prawnych”, realizowanego w ramach programu „Obywatele dla Demokracji” finansowanego z Funduszy EOG, oraz współfinansowana z Programu Daphne Unii Europejskiej. Realizowane w ramach akcji działania edukacyjne wspierane są także przez Ambasadę Stanów Zjednoczonych w Polsce.

Wykład eksperta, godz. 14.00-15.30, Sala Koncertowa

10 kroków w przesłuchaniu dziecka – prof. Thomas D. Lyon, USA

Podczas sesji zaprezentowane zostaną elementy metody „Dziesięć kroków w przesłuchaniu dziecka” (*Ten Step Interviewing*). Metoda składa się z:

- instrukcji uświadamiających dzieciom, jak bardzo przesłuchanie różni się od innych interakcji dorosły – dziecko;
 - etapu ćwiczenia narracji, która zachęca dzieci do opowiadania o zdarzeniach pozytywnych, niezwiązanych z krzywdzeniem;
 - etapu niesugerującego wprowadzenie tematu krzywdzenia;
 - pytań uzupełniających, które pozwalają na uzyskanie dodatkowych szczegółów, m.in. informacji na temat zdarzeń wielokrotnych.
- Elementy przesłuchania zostaną zilustrowane materiałami wideo przedstawiającymi fragmenty rzeczywistych przesłuchań sądowych.

Sesja referatowa, godz. 14.00-15.30, Sala Rudniewa

Wykorzystywanie seksualne dzieci

Konsekwencje wykorzystywania seksualnego dziecka a wzorzec przywiązania

– dr Magdalena Czub, Gabinet Psychologiczny

W praktyce psychologicznej pomocy dzieciom wykorzystywanym seksualnie obserwujemy całą gamę niejednoznacznych i bardzo zróżnicowanych reakcji na doświadczenie wykorzystywania. Spotykamy dzieci, które doświadczyły ostrych form przemocy seksualnej, u których występuje niewiele symptomów zaburzeń w funkcjonowaniu, a także dzieci doświadczające „łagodnych” czy krótkotrwałych form wykorzystywania, których rozwój uległ silnemu zaburzeniu i prezentują one wiele symptomów psychopatologicznych. Powstaje więc – niezwykle ważne z punktu widzenia praktyki psychologicznej – pytanie o czynniki modyfikujące wpływ doświadczeń urazowych na rozwój i funkcjonowanie psychiczne dziecka, a co za tym idzie pytanie o najbardziej odpowiednie formy pomocy w każdym, indywidualnym przypadku. W prezentacji przedstawiona zostanie próba odpowiedzi na pytanie o wpływ wczesnych doświadczeń społecznych na radzenie sobie z doświadczeniem wykorzystywania seksualnego w dzieciństwie. Wyniki badań prowadzonych przez autorkę potwierdzają związek nasilenia symptomów psychopatologicznych z wzorcem przywiązania oraz przewagę pozabezpiecznych wzorców przywiązania u dzieci i nastolatków mających doświadczenie wykorzystania seksualnego. Wspierają więc tezę o wadze stylu przywiązania w procesie powstawania konsekwencji krzywdzenia.

Problem, któremu można skutecznie zapobiegać – strategie profilaktyki wykorzystywania seksualnego dzieci – dr Monika Sajkowska, Fundacja Dzieci Niczyje

Mimo iż w 2014 r. Polska ratyfikowała tzw. konwencję z Lanzarote, która obliguje rząd do kompleksowej reakcji na problem wykorzystywania seksualnego dzieci, ciągle nie mamy polityki społecznej w tym zakresie. Dyskurs medialny koncentruje się głównie na interwencji wobec sprawców, którzy już skrzywdzili dziecko. Do opinii publicznej dociera przekaz, że wykorzystywanie seksualne to częste i groźne zjawisko, brakuje jednak informacji, jak można mu zapobiegać. Profilaktyka, w szczególności profilaktyka uniwersalna, to ważna, a do tej pory rzadko dostrzegana strategia chroniąca dzieci, rodziny i społeczność lokalne przed konsekwencjami krzywdzenia. W Stanach Zjednoczonych i krajach Europy Zachodniej, które problem wykorzystywania seksualnego dzieci dostrzegły ponad dwie dekady wcześniej niż my, statystyki przypadków wykorzystywania istotnie maleją od lat 90. ubiegłego wieku. Dzięki rozwiązaniom legislacyjnym, systemowym rozwiązaniom w placówkach oświatowych, szerokiej edukacji społecznej udaje się uzyskać spektakularne efekty. Jaka powinna być koncepcja narodowej strategii profilaktyki wykorzystywania seksualnego dzieci, jakie działania są skuteczne, jakimi narzędziami dysponujemy, co możemy zrobić już dziś – to tematy tego wystąpienia na konferencji.

„Gdy mówię nie, to znaczy nie” – edukacja dzieci na temat wykorzystywania seksualnego – Marta Skierkowska, Fundacja Dzieci Niczyje

Jedno na pięć dzieci w Europie¹ jest wykorzystywane seksualnie. Tymczasem wg polskich badań², rodzice niewystarczająco często poruszają z dziećmi temat zagrożeń związanych z wykorzystywaniem seksualnym. Większość rodziców, którzy rozmawiali ze swoim dzieckiem na temat zagrożeń (56%), uważa, że ta rozmowa była trudna lub bardzo trudna.

¹ Uśredniony wynik na podstawie metaanaliz wyników badań retrospektywnych prowadzonych w krajach europejskich (m.in. Lampe 2002; May-Chahal, Herczog 2003; Lator, McElvaney 2012)

² Badanie zrealizowane metodą CAWI na ogólnopolskiej próbie rodziców dzieci w wieku 5-11 lat (N=505) w dniach 2-5.12.2014 przez Millward Brown na zlecenie Fundacji Dzieci Niczyje

Co istotne, niemal połowa z tych (46%), którzy nie rozmawiają z dziećmi o zagrożeniach, jest przekonana, że ich dzieci nie są narażone na przemoc seksualną.

Kampania edukacyjna GADKI realizowana przez Fundację Dzieci Niczyje ma uświadomić rodzicom wagę problemu i pokazać, że rozmowa o zagrożeniach przemocą seksualną wcale nie musi być trudna dla nich ani dla dziecka. Nie muszą się w niej pojawiać słowa „seks” czy „wykorzystywanie seksualne”. Wręcz przeciwnie, te rozmowy powinny być dla dzieci zrozumiałe, proste, częste i wplecione w codzienność. Nie chodzi o straszenie, a o budowanie poczucia sprawczości i bezpieczeństwa.

Przekaz kampanii koncentruje się wokół akronimu GADKI, stanowiącego system wskazówek, które rodzice mogą przekazać dzieciom: „Gdy mówisz *nie*, to znaczy *nie*”, „Alarmuj, gdy potrzebujesz pomocy”, „Dobrze zrobisz, mówiąc o tajemnicach, które Cię niepokoją”, „Koniecznie pamiętaj, że Twoje ciało należy do Ciebie”, „Intymne części ciała są szczególnie chronione”.

Narzędzia kampanii, które zostaną zaprezentowane podczas wystąpienia: broszura, ulotka, rymowanki, specjalnie przygotowany dla dzieci film animowany, pomagają rodzicom poruszyć z dziećmi takie tematy, jak: asertywność, ochrona granic, szacunek do własnego ciała, ochrona miejsc intymnych czy szukanie pomocy w trudnych sytuacjach.

Wykład eksperta, godz. 14.00-15.30, Sala Renesansowa

Identyfikacja przypadków przemocy wobec dzieci – Jolanta Zmarzlik, Fundacja Dzieci Niczyje

Przemoc wobec dziecka jest zjawiskiem społecznie niepożądanym, ma wiele negatywnych konsekwencji – zaburza jego rozwój umysłowy, emocjonalny i społeczny, a skutki doświadczanej traumy mogą trwać latami. Dlatego tak ważne jest zapobieganie przemocy wobec dzieci i wczesna identyfikacja zagrożeń bezpieczeństwa dziecka. Wymaga ona wiedzy na temat zjawiska przemocy i jego mechanizmów. Szczególnie ważne są kompetencje profesjonalistów pracujących z dziećmi w placówkach oświatowych, opiekuńczych czy leczniczych. Ich wrażliwość, wiedza i umiejętności podejmowania interwencji są kluczowe w ochronie dzieci przed przemocą.

Rzetelna wiedza na temat zjawiska przemocy wobec dzieci, podstawowe umiejętności rozmowy z dzieckiem i jego opiekunami, znajomość procedur reagowania i podejmowania interwencji, umiejętność współpracy interdyscyplinarnej pozwalają profesjonalistom przewidywać krzywdzenie dziecka, ochronić je i dać szansę na odzyskanie dzieciństwa i wkroczenia bez obciążenia traumą w dorosłe życie.

Warsztat „Identyfikacja przypadków przemocy wobec dzieci” poświęcony jest podstawowym ustaleniom dotyczącym tego, jakie zachowania osób dorosłych są krzywdzące dla dziecka, jakie symptomy powinny wzbudzać podejrzenie oraz jakie są konsekwencje doświadczania różnych form przemocy przez dziecko.

Warsztat, godz. 14.00-15.30, sala A

Terapia grupowa skoncentrowana na traumie dla dzieci z zespołem stresu pourazowego

– Joanna Marszał-Kotas, dr Anna Szczepaniak, Fundacja Dzieci Niczyje

Skuteczna praca z traumą realizowana jest z reguły w procesie terapeutycznym zawierającym trzy fazy: stabilizacji, konfrontacji oraz integracji. Do skutecznego poradzenia sobie z traumatycznymi przeżyciami konieczne jest połączenie tego, co się zdarzyło, uczuć, myśli oraz reakcji związanych z trudnym doświadczeniem. Program 12 grupowych spotkań terapeutycznych skoncentrowanych na traumie pozwala w ustrukturyzowany sposób przejść z dziećmi i ich rodzicami przez kolejne etapy procesu leczenia. Podczas warsztatu zaprezentowane zostaną konkretne techniki pracy w kolejnych fazach pracy grupowej, inspirowane programem pracy z traumą w nurcie behawioralno-poznawczym realizowanym obecnie w Centrum Pomocy Dzieciom im. Ireny Kornatowskiej Fundacji Dzieci Niczyje.

Warsztat, godz. 14.00-15.30, sala B

Pomagać słowem. Wykorzystanie doświadczeń pomocy telefonicznej i online w pracy bezpośredniej z dziećmi i młodzieżą – Lucyna Kicińska, Joanna Klocek, Dorota Żurkowska, Fundacja Dzieci Niczyje

Telefony zaufania są istotnym uzupełnieniem oferty pomocy dla osób znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych. Podczas sesji zaprezentowany zostanie film „Dzieci dzwonią” (reż. Andrzej Mańkowski), dzięki któremu uczestnicy poznają sposób pracy konsultantów Telefonu Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116 111 prowadzonego przez FDN. Przedstawiony zostanie również raport z badań jakościowych, przybliżający perspektywę dzieci, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej i szukały wsparcia poprzez kontakt online z konsultantami Telefonu 116 111.

Uczestnicy sesji będą mieli również możliwość zapoznania się z zasadami pozytywnej komunikacji, stosowanej m.in. w Telefonie Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116 111, która stanowi niezbędny element w procesie pomocy.

Raport „Pomoc online dzieciom w trudnych sytuacjach życiowych” opracowany został w ramach projektu finansowanego ze środków Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego.

Wykład eksperta, godz. 16.00-17.30, Sala KoncertowaPrzewycięzanie trudności w przesłuchiwanie dzieci – prof. Thomas D. Lyon, USA

Sesja poświęcona będzie wybranym problemom, jakie napotykają osoby przesłuchujące dzieci w związku z podejrzeniem krzywdzenia. Po pierwsze – jak przesłuchiwać dziecko, które odwołuje swoje wcześniejsze zarzuty i zaprzecza krzywdzeniu. Po drugie – jak odróżnić krzywdzący dotyk od dotyku przypadkowego lub związanego z czynnościami pielęgnacyjnymi. Na zakończenie słuchacze dowiedzą się, jak unikać trudnych pytań dotyczących czasu i liczb. Prezentowane podejścia będą ilustrowane materiałami wideo.

Sesja referatowa, godz. 16.00-17.30, Sala Rudniewa**Ochrona dzieci przed przemocą w instytucjach**Ochrona dzieci przed przemocą w placówkach oświatowych i opiekuńczych – praktyka krajów UE – Beata Wojtkowska, Fundacja Dzieci Niczyje

W latach 80. i 90. w krajach Europy Zachodniej ujawnione przypadki wykorzystywania seksualnego dzieci przez nauczycieli, wychowawców, trenerów oraz księży wywołały duży rezonans społeczny. W literaturze przedmiotu pojawiła się nawet figura „sprawcy-profesjonalisty”. W konsekwencji rządy niektórych krajów podjęły próby systemowej ochrony dzieci przed krzywdzeniem w placówkach edukacyjnych i opiekuńczo-wychowawczych. W niniejszym wystąpieniu omówione zostaną przykłady przyjętych rozwiązań.

Chronimy Dzieci – certyfikacja placówek realizujących politykę ochrony dzieci przed przemocą – Katarzyna Seidel, Fundacja Dzieci Niczyje

Zapewnienie bezpieczeństwa i ochrony przed przemocą to jeden z obowiązków osób pracujących w placówkach, w których przebywają dzieci. Aby zadbać o bezpieczeństwo dzieci, konieczne jest podejmowanie działań profilaktycznych oraz ustalenie zasad postępowania w sytuacjach, gdy bezpieczeństwo dziecka jest zagrożone. Od 2014 r. – po 3-letnich działaniach pilotażowych – Fundacja Dzieci Niczyje realizuje ogólnopolski program Chronimy Dzieci. Celem programu jest ochrona dzieci przed przemocą ze strony osób dorosłych (rodziców, opiekunów, pracowników placówki) oraz rówieśników. Program realizowany jest poprzez wdrażanie standardów ochrony dzieci przed krzywdzeniem, w tym *Polityki ochrony dzieci przed krzywdzeniem* ustanowionej w placówce. Standardy ochrony dzieci to zbiór zasad, które pomagają tworzyć bezpieczne i przyjazne środowisko w szkołach, przedszkolach i innych placówkach, w których przebywają dzieci. Podczas wystąpienia zostaną omówione zasady tworzenia *Polityki ochrony dzieci przed krzywdzeniem* w placówkach oświatowych, w oparciu o doświadczenia realizacji programu Chronimy Dzieci.

Program Chronimy Dzieci jest realizowany w ramach Rządowego programu „Bezpieczna i przyjazna szkoła 2014-2016”.

Ochrona dzieci – zbiór elementów i sprzężeń. Duże zmiany w miejskiej polityce – Krzysztof Sarzała, Centrum Interwencji Kryzysowej PCK Gdańsk

Miasto Gdańsk podjęło się wyzwania polegającego na wprowadzeniu systemowych rozwiązań dotyczących ochrony dziecka przed przemocą. Na skalę rzadko dotąd stosowaną w innych dużych miastach wprowadzono (zarządzeniem prezydenta) obowiązek dostosowania wewnętrznych regulacji we wszystkich placówkach: oświatowych, ochrony zdrowia, pieczy zastępczej, a także działających w obszarze bezpieczeństwa, rekreacji, kultury oraz w podmiotach zajmujących się profilaktyką i socjoterapią – do obowiązującej w mieście „Procedury interwencji w sytuacji krzywdzenia dziecka”. W ten sposób do końca września 2015 r. wszystkie placówki miejskie powinny ustanowić politykę wewnętrzną placówki w zakresie ochrony dzieci. To działanie nie jest eksperymentem, tylko rzetelną pracą u podstaw, zmieniającą miejskie instytucje. W jej ramach konieczne są: analiza przygotowania personelu, przebieg rekrutacji kadr, ochrona wizerunku i danych wrażliwych dzieci, monitorowanie dostępu do niepożądanych treści w internecie, wreszcie – zasady szybkiego i skutecznego reagowania na akty krzywdzenia we wszelkich możliwych okolicznościach. Ramowe materiały edukacyjne, szkolenia, konsultacje, prace nad dokumentami „skrojonymi” na miarę poszczególnych placówek – to praca, która już została wykonana. Przed nami: weryfikacja przygotowanych koncepcji pod kątem zgodności z procedurą miejską i praktyczne wdrażanie zapisów polityki, które zostaną poddane ewaluacji i niezbędnym zmianom. Wszystko to we współpracy z Fundacją Dzieci Niczyje, z wykorzystaniem materiałów wypracowanych przez tę organizację.

Sesja referatowa godz. 16.00-17.30, Sala Renesansowa**Pornografia w internecie a bezpieczeństwo dzieci i młodzieży**Pandemia pornografii – Lesław Sierocki, Nasza Sprawa

Dostęp dzieci do pornografii stał się w ostatnich latach zjawiskiem codziennym. Statystyki pokazują, że połowa chłopców w gimnazjach korzysta z pornografii regularnie, co siódmy codziennie. Statystyczny 11-latek ma już za sobą inicjację pornograficzną. Dorośli nieznający

oblicza współczesnej pornografii mają często przed oczami obrazy rodem z „Playboya” czy „Hustlera” z lat 90. Wciąż można spotkać się z poglądem, że pornografia przecież nie szkodzi, a wręcz może być traktowana jako „pewna forma edukacji seksualnej”. Tymczasem pornobiznes, podążając za klientem, od lat przekracza kolejne granice fizjologii i elementarnego rozsądku. Dzieci są więc 3 kliknięcia myszy od obrazów duszenia kobiety penisem, oglądania podwójnej penetracji analno-oralnej lub obrazów zbiorowego seksu wykonywanego na kobiecie uwięzionej w kocie. Badania neurochirurgów wskazują, że wpływ tych obrazów na mózg jest potężny. Pornografia zmienia sposób funkcjonowania mózgu, powoduje eskalację poszukiwanych bodźców, a w konsekwencji może prowadzić do uzależnienia i szeregu innych problemów psychicznych i seksualnych. Na terapię uzależnień trafiają nawet 8-latk. Nie możemy dłużej udawać, że problemu nie ma.

Seksting jako konsekwencja seksualizacji/pornografii w sieci – Ewa Dziemidowicz, Fundacja Dzieci Niczyje

Seksting, czyli przesyłanie za pośrednictwem sieci lub publikowanie online materiałów o charakterze erotycznym lub pornograficznym, to zjawisko złożone. Co dziewięty nastolatek decyduje się na takie zachowanie, często pomimo świadomości związanych z tym zagrożeń. Dlaczego tak się dzieje? Zachowania sextingowe można rozpatrywać z perspektywy płci (ról przypisanych dziewczętom i chłopcom), kultury, w której dorastają młodzi ludzie, jak również dynamiki grupy rówieśniczej. Zarówno dziewczęta, jak i chłopcy są bowiem odbiorcami konkretnych przekazów dotyczących wyglądu i zachowania. Przekazy medialne promują „bycie seksi” oraz przedmiotowe traktowanie kobiet i mężczyzn. Badania pokazują, że ryzykowne zachowania, takie jak sexting, często podejmowane są w odpowiedzi na presję rówieśniczą oraz z potrzeby przynależności do grupy. Dlatego istotne jest, aby w działaniach edukacyjnych uwzględniać nie tylko zjawisko sextingu, ale też temat seksualizacji i wzorców promowanych przez media oraz techniki radzenia sobie z presją rówieśniczą.

Aspekty prawne sextingu – Michał Marańda, Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa/Dyżurnet.pl

Internet zdecydowanie zmienił kwestię dostępności do treści pornograficznych. Nie trzeba wychodzić z domu, by mieć dostęp do praktycznie nieskończonej liczby, całkowicie bezpłatnych materiałów pornograficznych. W sieci obecne są nie tylko treści przedstawiające pornografię osób dorosłych, ale też te prezentujące seksualne wykorzystywanie dzieci. Podczas prezentacji poruszone zostaną kwestie prawnych regulacji publicznego prezentowania i dostępu do treści pornograficznych, jak też znowelizowane przepisy penalizujące prezentowanie i dostęp do treści pornograficznych ukazujących osoby małoletnie.

Warsztat, godz. 16.00-17.30, sala A

Metodyka pracy kuratora procesowego – radca prawny Olga Trocha, Fundacja Dzieci Niczyje

Od 2010 r., kiedy Sąd Najwyższy uznał, że rodzic nie może reprezentować dziecka w postępowaniu karnym, w którym oskarżonym jest drugi z rodziców (I KZP 10/10), praktyka wymiaru sprawiedliwości mierzy się z nowym wyzwaniem. Tym wyzwaniem jest zapewnienie w ww. sprawach należytej reprezentacji dziecku, które zostało pokrzywdzone przestępstwem. Wykonywanie roli kuratora procesowego, który jest powoływany do tej reprezentacji, przyniosło ze sobą wiele wątpliwości oraz niejednorodność stosowanej praktyki. Stworzone przez grupę ekspertów działających przy Fundacji Dzieci Niczyje standardy pracy kuratora procesowego mają na celu ujednolicenie tej praktyki i wskazanie ogólnych zasad działania tego podmiotu w sprawach z udziałem dziecka. Celem warsztatu będzie zapoznanie uczestników z tymi zasadami.

Warsztat, godz. 16.00-17.30, sala B

Jak zapobiegać ryzykownym zachowaniom seksualnym dzieci i młodzieży? – Lucyna Kicińska, Joanna Kłoczek, Fundacja Dzieci Niczyje

Warsztat skierowany jest do profesjonalistów pracujących w obszarze profilaktyki zagrożeń bezpieczeństwa dzieci i młodzieży, w tym podejmowania przez młode osoby ryzykownych zachowań seksualnych.

W trakcie warsztatu profesjonalści będą doskonalić umiejętności rozpoznawania motywacji młodych osób do podejmowania zachowań ryzykownych, a także czynników wpływających na ich pojawienie się (czynniki ryzyka). Uczestnicy poznają też czynniki chroniące, czyli cechy dziecka lub jego środowiska (szczególnie szkolnego), które zmniejszają prawdopodobieństwo podejmowania zachowań problemowych lub minimalizują stopień ich intensywności.

Podczas warsztatu zaprezentowane zostaną scenariusze zajęć edukacyjnych opracowane przez ekspertów FDN, m.in.: „Handel dziećmi”, „Sexting”, „Sponsoring”, które uczestnicy otrzymają do wykorzystania w pracy z osobami w wieku 12-18 lat, a także przekazy kampanii „Nie odwracaj wzroku!”.

Projekcja filmu, godz. 17.45-19.20, Sala Koncertowa

„Pod ochroną”, reż. Diego Lerman

Produkcja: Argentyna, Francja, Polska, Kolumbia

Scenariusz: Diego Lerman, María Meira

Czas trwania: 95 minut

Jeden z najciekawszych filmów kina argentyńskiego ostatnich lat ze znakomitymi zdjęciami Wojciecha Staronia, pokazywany podczas ostatniego festiwalu w Cannes w sekcji *Director's Fortnight*. Poruszający dramat o rodzinie próbującej wyrwać się ze spirali domowej przemocy, jednocześnie wyrafinowana, pięknie opowiedziana opowieść o miłości matki i syna. Laurze udaje się przeżyć, ale po wyjściu ze szpitala wie już, że ani ona, ani jej ośmioletni syn nie wrócą do agresywnego ojca. Rozpoczynają wędrówkę w poszukiwaniu azylu, który pozwoli im rozpocząć nowe życie. Niekiedy tragikomiczne, barwne kino drogi, odwracające konwencje klasycznego dramatu o przemocy domowej. Kino wstrząsające, trzymające w napięciu i jednocześnie przywracające nadzieję, pełne optymizmu.

Sesja plenarna 09.00-10.45, Sala Koncertowa

Prawne aspekty ochrony dzieci przed przemocą

Kontradyktoryjność procesu karnego a prawna ochrona dzieci – dr Katarzyna Girdwoyń, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego

Przedmiotem wystąpienia będzie przedstawienie najważniejszych konsekwencji nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 27 września 2013 r. oraz 20 lutego 2015 r. dla sytuacji prawnej małoletnich uczestników procesu. Podstawowe problemy ogniskują się wokół szans oraz zagrożeń dla dziecka występujących w charakterze pokrzywdzonego oraz świadka, wynikających ze zmienionych przepisów. Zwiększenie kontradyktoryjności procesu oraz wzrost znaczenia konsensualnych sposobów zakończenia postępowania oznacza także konieczność zapewnienia należytej reprezentacji pokrzywdzonego, szczególnie małoletniego. Podczas wystąpienia zostanie także przeprowadzona analiza sytuacji prawnej małoletniego wyznaczona przez znowelizowane przepisy z zapisami Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw wsparcia i ochrony ofiar przestępstw.

Siłą rzeczy szczątkowa praktyka stosowania znowelizowanych przepisów powoduje konieczność odwoływania się do wskazań doktryny i orzecznictwa opartego na dotychczasowym systemie prawnym.

Wykorzystywanie seksualne dzieci – prawo kanoniczne a prawo karne – ks. dr Jan Dohnalik, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Od starożytności chrześcijańskie kanony pokutne i karne jednoznacznie potępiały nadużycia seksualne wobec dzieci. Także w naszych czasach, pośród najcięższych przestępstw, których osądzenie zarezerwowano watykańskiej Kongregacji Doktryny Wiary, prawo kanoniczne wymienia wszelkie zachowania seksualne względem małoletnich oraz pobieranie, przechowywanie lub rozpowszechnianie pornografii z udziałem dzieci poniżej 14. roku życia.

Z zasady kanoniczne postępowanie karne rozpoczyna się od dochodzenia wstępnego, nakazanego przez biskupa lub przełożonego zakonnego po uzyskaniu informacji na temat możliwości zaistnienia przestępstwa. Jeśli dochodzenie uwiarygodni zarzuty, ordynariusz jest zobowiązany poinformować Kongregację Doktryny Wiary. Na tym etapie Kongregacja zazwyczaj nakazuje odsunięcie oskarżonego od pracy z dziećmi i młodzieżą oraz wyznacza jedną z trzech możliwych procedur: bezpośrednią prośbę skierowaną do papieża o wykluczenie sprawcy ze stanu duchownego, zastosowanie dyscyplinarnych decyzji administracyjnych, wszczęcie kanonicznego procesu karnego na drodze sądowej lub administracyjnej.

Właściwe zastosowanie kanonicznego prawa karnego wydaje się nieodzownym elementem przywrócenia sprawiedliwości, zapewnia ochronę małoletnich na przyszłość i przyczynia się do procesu uzdrowienia skrzywdzonego dziecka. Istnieje pilna potrzeba połączenia perspektywy kanonicznej z regulacjami prawa państwowego, a także ze wsparciem psychologicznym i duchowym oraz troską duszpasterską. Dopiero zintegrowane podejście zapewni bezpieczną przestrzeń dla dzieci i młodzieży we wspólnocie Kościoła i przyczyni się do ich właściwego rozwoju dla dobra całego społeczeństwa.

Analiza przypadków śmierci dzieci z powodu maltretowania jako profilaktyka przemocy wobec dzieci – Renata Szredzińska, Fundacja Dzieci Niczyje

Co roku odnotowujemy w Polsce od kilku do kilkudziesięciu potwierdzonych przypadków zgonów dzieci w wyniku przemocy. Przykuwają one uwagę mediów, poruszają opinię publiczną, nieraz zmuszają decydentów do wygłoszenia publicznej deklaracji wprowadzenia usprawnień w systemie ochrony dzieci. Po kilku tygodniach jednak wrzawa zazwyczaj mija, aż do kolejnego tragicznego zdarzenia.

Tymczasem istnieją rozwiązania, m.in. w Wielkiej Brytanii czy Stanach Zjednoczonych i Kanadzie, systematycznej, gruntownej analizy każdego niewyjaśnionego zgonu dziecka czy zgonu w wyniku przemocy, dokonywanej w ramach procedury *Serious Case Review*. Analiza ta, prowadzona przez lokalny interdyscyplinarny zespół, toczy się obok normalnego w takich przypadkach postępowania organów ścigania. Zadaniem zespołu dokonującego *Serious Case Review* jest nie tyle wskazanie winnych zaistniałej sytuacji, co zidentyfikowanie luk w systemie, błędów w procedurach czy systemowych zaniedbań, w celu wyciągnięcia wniosków, zaproponowania usprawnień w systemie ochrony dzieci i monitorowania ich wdrożenia, tak by zmniejszyć ryzyko kolejnej śmierci dziecka w wyniku przemocy.

W swoim wystąpieniu postaram się pokazać, co moglibyśmy zyskać, przyjmując w naszym kraju podobne rozwiązanie.

Wykład eksperta, godz. 11.15-13.00, Sala Koncertowa

Terapia dzieci ofiar przemocy – Ólöf Ásta Farestveit, Islandia

Barnahus (tłum.: *dom dzieci*) jest przyjaznym dzieciom, interdyscyplinarnym ośrodkiem, w którym specjaliści różnych dziedzin pracują pod jednym dachem, badając przypadki podejrzenia wykorzystywania seksualnego dzieci, przemocy fizycznej lub przemocy domowej oraz udzielając dzieciom odpowiedniego wsparcia. Ośrodek zapewnia także pomoc terapeutyczną dzieciom wykorzystywanym seksualnie lub doświadczającym przemocy fizycznej oraz ich rodzinom. Dziecko zostaje zdiagnozowane w celach terapeutycznych, a następnie opracowuje się indywidualny plan terapeutyczny, który jest realizowany albo w ośrodku, albo – jeśli dziecko mieszka poza stolicą Islandii – możliwie blisko jego miejsca zamieszkania. W Barnahus stosuje się różne rodzaje terapii, w zależności od potrzeb dziecka. Małym dzieciom oferuje się terapię przez zabawę, terapię pedagogiczną i terapię w piaskownicy terapeutycznej, aby pomóc im w radzeniu sobie

z uczuciami i w zrozumieniu tego, co się wydarzyło. W przypadku starszych dzieci na ogół stosuje się terapię poznawczo-behawioralną skoncentrowaną na traumie – zwłaszcza w pracy z dziećmi cierpiącymi na zespół stresu pourazowego. Niektóre starsze dzieci poddaje się także terapii pedagogicznej lub terapii poznawczo-behawioralnej. Ostatnio specjaliści z Barnahus zaczęli wykorzystywać metodę EMDR (terapię odwracania za pomocą ruchu gałek ocznych) w pracy z dziećmi mającymi trudności w ekspresji werbalnej. Ośrodek Barnahus pozostaje w bliskim kontakcie z rodzicami niebędącymi sprawcami krzywdzenia – pomaga im w radzeniu sobie z sytuacją oraz z uczuciami, jakich doświadczają w związku z faktem, że ich dziecko padło ofiarą wykorzystywania seksualnego. Niektóre rodziny potrzebują terapii rodzinnej, którą również oferuje im ośrodek Barnahus. Celem ośrodka jest zapewnienie dziecku odpowiedniej terapii dostosowanej do tego, co się wydarzyło, do wieku dziecka i do tego, jak dużo czasu ono potrzebuje. Czas trwania terapii jest zróżnicowany – od 5-6 sesji do 40 sesji, w zależności od tego, jak dzieci radzą sobie z traumą lub ze skutkami krzywdzenia. Na ogół dzieci potrzebują od 10 do 16 sesji terapeutycznych.

Sesja referatowa, godz. 11.15-13.00, Sala Rudniewa

Wysłuchanie dziecka

Regulacje prawne na temat wysłuchania dziecka – dr Jerzy Stryk, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Przedmiotem referatu będzie udział małoletniego w postępowaniu cywilnym, w szczególności wyrażający się we wprowadzonej w 2008 r. instytucji wysłuchania dziecka. Analizie poddane zostaną dotyczące jej unormowania prawne, zawarte w Kodeksie postępowania cywilnego. Rozważania te obejmą również aspekt konstytucyjny oraz prawno-międzynarodowy. Zasadniczym problemem poruszonym w wystąpieniu będzie ocena obligatoryjności instytucji wysłuchania dziecka oraz konsekwencji odstąpienia od jego przeprowadzenia. W tym zakresie odnotować należy rozdzinek między obowiązującym stanem prawnym, który zdaje się przemawiać na rzecz tezy o obligatoryjności wysłuchania dziecka, a praktyką wymiaru sprawiedliwości, która najczęściej odstępuje od wykorzystania tej instytucji.

Wysłuchanie dziecka w praktyce sądowej – wyniki badań – radca prawny Olga Trocha, Fundacja Dzieci Niczyje

Zgodnie z art. 12 Konwencji o prawach dziecka, należy zapewnić dzieciom prawo wyrażania poglądów we wszystkich sprawach, które ich dotyczą. W postępowaniu opiekuńczym ta zasada nabiera dodatkowego znaczenia. Rozstrzyga się w nim bowiem niejednokrotnie o dalszych losach dziecka i jego rodziny. Czynność procesowa, która ma zmierzać do zapewnienia w takich sprawach prawa „do bycia usłyszanym”, to wysłuchanie (art. 576 § 2 kpc). Budzi ona w praktyce wiele wątpliwości. Jak powinno się wysłuchiwać dziecko, jak przygotować do tej czynności, jak ją udokumentować? A nade wszystko – czy można ją zastąpić inną czynnością, rezygnując z bezpośredniego kontaktu sędziego z dzieckiem? Te pytania postawione zostały w założeniach do najnowszych badań aktowych Fundacji Dzieci Niczyje, którymi objęto sprawy o ograniczenie władzy rodzicielskiej prowadzone w czterech sądach rejonowych. Podczas wykładu zaprezentowane zostaną najważniejsze wnioski płynące z analizy ww. spraw.

Badania aktowe są częścią projektu „Dajemy dzieciom siłę! – prawa dzieci w procedurach prawnych” realizowanego w ramach programu „Obywatele dla demokracji” finansowanego z Funduszy EOG.

Postawy i działania sędziów w kontekście wysłuchania dziecka w praktyce sądowej – Ewa Ważny, Stowarzyszenie Sędziów Rodzinnych w Polsce, Sąd Okręgowy w Gdańsku

W trakcie wystąpienia podjęty zostanie temat wysłuchania małoletniego dziecka z punktu widzenia praktyki sędziów rodzinnych. Omówione zostaną zagadnienia koncentrujące się na odpowiedzi na następujące pytania:

- jakie kwestie mają zasadnicze znaczenie w podjęciu decyzji o wysłuchaniu dziecka, a jakie przyczyny skłaniają sędziego do odstąpienia od tej czynności?
- w jakiego typu sprawach wysłuchanie małoletniego jest najczęściej wykorzystywane?
- czy informacje uzyskane od małoletniego podczas wysłuchania ułatwiają czy utrudniają sędziemu podjęcie ostatecznej decyzji?
- czy przygotowanie małoletniego do wysłuchania oraz przeszkolenie i doświadczenie sędziego w zakresie wysłuchania dziecka mają znaczenie?
- jakie postawy i działania sędziów mają pozytywny lub negatywny wpływ na przebieg wysłuchania dziecka?

Prezentowanie ww. zagadnień będzie uzupełnione o przykłady z akt spraw rodzinnych oraz praktyki własnej i sędziów okręgu gdańskiego.

Psychologiczna perspektywa wysłuchania małoletnich – Alicja Budzyńska, Fundacja Dzieci Niczyje

Z perspektywy psychologicznej wysłuchanie małoletnich jest szczególną formą kontaktu osoby dorosłej z dzieckiem: sędziem, który stoi przed dylematem rozstrzygnięcia w prowadzonym postępowaniu, z małoletnim uwikłanym w konflikt między bliskimi mu rodzicami/opiekunami. Wysłuchanie z jednej strony ma dostarczyć sędziemu wiedzy o dziecku i jego potrzebach, a z drugiej – ma ochronić dziecko w postępowaniu sądowym i zabezpieczać jego dobro w sytuacji często drastycznego braku porozumienia między dorosłymi opiekunami. Rozmowa z sędzią jest dla dziecka trudna emocjonalnie. Nie może dodatkowo wciągać go w konflikt rodzinny ani prowadzić do obciążania

odpowiedzialnością za rozstrzygnięcia w prowadzonym postępowaniu. Aby zachować powyższe zasady, niezbędne jest wypracowanie jasnych standardów regulujących procedurę wysłuchania, uwzględniających wiedzę z zakresu psychologii rozwojowej i klinicznej dziecka.

Sesja referatowa, godz. 11.15-13.00, Sala Renesansowa

Algorytmy postępowania w przypadku podejrzenia przemocy w rodzinie dla pracowników oświaty i ochrony zdrowia

Rola pracowników ochrony zdrowia w diagnozowaniu przemocy rodzinnej i reagowaniu na nią – Piotr Antoniak, Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” Instytutu Psychologii Zdrowia PTP

Pomimo istniejących narzędzi, procedur i przepisów prawnych wydaje się, że dostrzeganie symptomów przemocy (w postaci podejrzenia) zależy przede wszystkim od cech indywidualnych pracownika ochrony zdrowia. Mogą do nich należeć:

- wyczulenie na problem przemocy (np. mogą tu mieć znaczenie osobiste doświadczenia z przemocą w rodzinie),
- wrażliwość,
- chęć zaangażowania w sytuację pacjenta,
- wiedza na temat przemocy w rodzinie,
- decyzja, żeby nie tylko zastosować leczenie skoncentrowane na objawach, ale spróbować oddziaływać na przyczynę tych objawów (jaką może być przemoc w rodzinie).

Proponowany kwestionariusz do szacowania ryzyka oraz algorytm postępowania powinny być traktowane przez pracowników ochrony zdrowia jako narzędzia pomocnicze w celu zweryfikowania swoich wątpliwości, a nie obowiązkowy punkt wizyty. Nie mają one zastąpić istniejących, wypracowanych procedur reagowania na przypadki przemocy w rodzinie, zwłaszcza w placówkach stacjonarnych. Dlatego dobrym określeniem mogą być narzędzia wspomagające pracownika ochrony zdrowia. Wprowadzenie kwestionariusza szacowania ryzyka i przejście proponowaną „ścieżką” algorytmu może mieć realny wpływ na weryfikowanie wątpliwości i podejmowanie decyzji o interwencji. Przy tworzeniu kwestionariusza do szacowania ryzyka przez pracowników ochrony zdrowia wzięto pod uwagę różny charakter placówek zdrowia (np. ambulatoryjna, stacjonarna, publiczna, prywatna, zajmująca się poszczególnymi aspektami zdrowia) oraz różnorodność osób zatrudnionych w ochronie zdrowia (np. lekarze różnych specjalności, pielęgniarki, psychologowie, rehabilitanci, salowe, osoby pracujące w rejestracji itd.). Wydaje się, że podzielenie podejmowanych działań ze względu na ich rodzaj pozwoli uzyskać jedno narzędzie możliwe do stosowania w różnych placówkach ochrony zdrowia i przez różnych pracowników w nich pracujących.

Podejrzenie przemocy wobec dziecka w praktyce postępowania pracownika ochrony zdrowia – dr Piotr Hartmann, Szpital Bielański, Klinika Pediatrii CMKP

Problem narażenia dzieci na przemoc w rodzinie budzi wiele emocji, ale zagrożenie z niego wynikające jest nadal często niedoceniane przez pracowników ochrony zdrowia. A przecież mogą być oni pierwszymi osobami, które uzyskały informacje o stosowaniu przemocy w rodzinie, a od podjętych działań może zależeć dalsze życie pacjenta doświadczającego przemocy. Niedostateczna wiedza o możliwościach pomocy, brak standardów postępowania oraz nieznanomość obowiązujących rozwiązań prawnych, znacznie utrudniają działania. Konieczna jest w tym przypadku znajomość objawów, które mogą wiązać się ze zwiększonym ryzykiem przemocy i powinny spowodować uwzględnienie takiego rozpoznania w diagnostyce różnicowej. Ułatwieniem w rozpoznawaniu dzieci zagrożonych przemocą domową mogą być opracowane algorytmy postępowania oraz kwestionariusz czynników ryzyka występowania przemocy w rodzinie wobec dziecka, które zostaną omówione w trakcie prezentacji.

Standardy postępowania w przypadku przemocy wobec dziecka dla pracowników oświaty – dr Monika Czyżewska, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

Istotnym celem nowelizacji z 2010 r. Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie – procedury „Niebieskie Karty” jest integracja działań pomocy społecznej, policji, oświaty, lokalnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych i ochrony zdrowia w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Jednakże wprowadzona do szkół procedura „Niebieskie Karty” do tej pory nie spełniła pokładanych w niej nadziei – przyniosła głównie zmiany formalne, zaś większość placówek oświatowych kontynuuje utartą od lat praktykę zgłaszania przypadków uczniów dotkniętych problemem przemocy rodzicielskiej na policję lub do ośrodków pomocy społecznej lub wręcz lekceważenia spraw tego typu.

Zaproponowane przez Instytut Psychologii Zdrowia algorytmy postępowania w przypadku podejrzenia przemocy w rodzinie dla pracowników oświaty są szansą na doprowadzenie do optymalnego wykorzystania procedury „Niebieskie Karty”. W prezentacji ukazane zostaną główne założenia algorytmu, a także dylematy, które wyłoniły się podczas badań pilotażowych nad tym narzędziem.

Warsztat godz. 11.15-13.00, Sala A**Zjawisko wykorzystywania seksualnego dzieci przez kobiety w świetle praktyki Instytutu Ekspertyz Sądowych – Teresa Jaśkiewicz-Obydzińska, Ewa Wach, Instytut Ekspertyz Sądowych im. prof. dra Jana Sehna**

Wykorzystywanie seksualne dzieci przez kobiety jest bardzo trudne zarówno do ujawnienia, jak i następnie do oceny kwalifikacji prawnej. Wpływają na to przede wszystkim uwarunkowania kulturowe oraz specyfika zachowań. Niewiele też jest badań dotyczących tego problemu, w szczególności kobiet – sprawczyń czynów uznanych za przestępstwa seksualne. Wystąpienie będzie się składać z trzech części. W pierwszej, wprowadzającej, w oparciu o dane z literatury przedmiotu zostaną przedstawione podstawowe zagadnienia przestępczości seksualnej kobiet wobec dzieci, jak np. typologia sprawczyń czy modele i mechanizmy ich działania. Część druga obejmie prezentację kilku przypadków badanych w Zakładzie Psychologii Sądowej Instytutu w związku z opracowywaniem opinii dla potrzeb wymiaru sprawiedliwości. Przypadki te są bardzo zróżnicowane zarówno ze względu na typ sprawczyń, jak i ofiar oraz charakter ich wzajemnych relacji i okoliczności popełnienia czynów. Szczególna uwaga w tej części wystąpienia zostanie poświęcona trudnościom diagnostycznym i metodologicznym występującym w analizowanych sprawach. W części trzeciej przewidziana jest dyskusja uczestników nad problemami odnoszącymi się do praktyki opiniowania sądowego w tym zakresie.

Warsztat, godz. 11.15-13.00, Sala B**Sesja dla grantobiorców programu „Bezpieczne dzieciństwo” – Gabriela Kühn, Fundacja Dzieci Niczyje**

Program grantowy „Bezpieczne dzieciństwo” wspiera działania, których celem jest ochrona dzieci i młodzieży przed przemocą i krzywdzeniem oraz pomoc ich rodzinom i opiekunom. Pierwsza edycja programu została zrealizowana w latach 2010-2012. Druga edycja trwa w latach 2013-2016. Granty przeznaczone są dla organizacji pozarządowych na działania wspierające lokalną społeczność w podnoszeniu standardów bezpieczeństwa dzieci w trzech liniach programowych:

- 1) bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w internecie
- 2) profilaktyka krzywdzenia małych dzieci (0-6 lat)
- 3) pomoc dzieciom ofiarom przemocy.

Podczas sesji omawiane są dotychczasowe doświadczenia z realizacji projektów, uczestnicy wymieniają się dobrymi praktykami, dyskutują o realizowanych projektach i możliwościach współpracy. Omawiane są również kwestie sprawozdawczości i współpracy z FDN.

Program grantowy „Bezpieczne dzieciństwo” Fundacji Dzieci Niczyje jest finansowany ze środków fundacji Velux.

Sesja referatowa, godz. 14.00-15.45, Sala Koncertowa**Przemoc rówieśnicza****Przemoc rówieśnicza w szkole – penalizacja czy działania wychowawcze? – prof. UAM dr hab. Jacek Pyżalski, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Instytut Medycyny Pracy w Łodzi**

Prezentacja dotyczy tego, w jaki sposób warto, a w jaki nie warto radzić sobie z problemem przemocy rówieśniczej w placówkach edukacyjnych. Przede wszystkim poruszone zostaną zagadnienia dotyczące ograniczenia podejścia opartego na penalizacji i wyciąganiu konsekwencji prawnych wobec sprawców przemocy rówieśniczej jako dominującemu modelowi podejścia do problemu. Równocześnie analizowane będą prawidłowości występowania przemocy rówieśniczej w szkole oraz konkretne jej przypadki. Wskazany zostanie potencjał rozwiązań edukacyjnych oraz konieczność ich wysokiej jakości. Przedstawione zostanie jednocześnie, w jakich przypadkach zastosowanie konsekwencji prawnych oraz rozwiązań z nimi związanych jest wskazane.

Dziecko o specjalnych potrzebach edukacyjnych – specyfika działań wobec przemocy rówieśniczej – dr Piotr Plichta, Uniwersytet Wrocławski, Instytut Pedagogiki

W związku z upowszechnianiem się obecności uczniów z tzw. specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (np. z zespołem Aspergera, z niepełnosprawnością intelektualną) w szkolnictwie ogólnodostępnym, należy zadbać, by ich obecność była nie tylko dowodem realizowania idei integracji (inkluzji), ale by stała się doświadczeniem przynoszącym korzyści zarówno tej grupie, jak również pozostałym rówieśnikom. Należy zatem dołożyć wszelkich starań, aby „inny” uczeń stał się pełnoprawnym członkiem społeczności klasowej i nie był narażony na ryzyko izolacji i stygmatyzacji, które w pewnych okolicznościach mogą poprzedzać bardziej otwarte formy krzywdzenia. Wyniki badań pokazują, że nauczyciele nisko oceniają swoje kompetencje do pracy z uczniami niepełnosprawnymi, ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, co oznacza, że potrzebują w tym względzie wsparcia, żeby m.in. skutecznie troszczyć się o interesy słabszych, bardziej narażonych na przemoc uczniów.

W wystąpieniu zostaną podjęte następujące kwestie:

- obecność uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkole ogólnodostępnej – wymiar organizacyjny i społeczny;
- stan wiedzy na temat zaangażowania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w przemoc rówieśniczą ze szczególnym uwzględnieniem narażenia na stanie się jej ofiarą;
- zasady przeciwdziałania i interwencji wobec zjawiska wiktylizacji tradycyjnej i elektronicznej uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Dyskryminacja w szkole – obecność nieusprawiedliwiona. Prezentacja najnowszych badań z udziałem młodzieży i kadry nauczycielskiej – Dorota Bregin, Marta Rawłuszko, Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej

Wystąpienie będzie miało na celu przedstawienie najnowszych wyników badań poświęconych zjawisku dyskryminacji w polskich szkołach. Zrealizowane zostało przez zespół Towarzystwa Edukacji Antydyskryminacyjnej (TEA) we współpracy z badaczami i badaczką Instytutu Pedagogiki Dolnośląskiej Szkoły Wyższej w 2014 r. Badanie zrealizowało trzy główne cele. Po pierwsze, otrzymaliśmy odpowiedź na pytanie o przejawy nierównego traktowania w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych. Co istotne, szeroki zakres badania uwzględnił różnorodne wymiary tożsamości, które mogą być powodem dyskryminacji: płeć, kolor skóry, pochodzenie etniczne i narodowe, wyznanie lub bezwyznaniowość, niepełnosprawność, wiek, orientacja seksualna, status społeczno-ekonomiczny itp. Badanie ukazuje nie tylko same zdarzenia dyskryminacyjne, ale także reakcje najbliższego otoczenia związane z danym naruszeniem oraz jego konsekwencje. Po drugie, badanie diagnozuje działania podejmowane w szkołach, aby zapobiegać nierównemu traktowaniu i przemocy wynikającej z dyskryminacji. Poznaliśmy konkretne osoby i ich wysiłki zmierzające do budowy szkolnego świata wolnego od dyskryminacji. Po trzecie, uzyskaliśmy unikatowy dostęp do opisu praktyk, które w rozumieniu placówek oświatowych realizują stosunkowo nowy wymóg nadzoru pedagogicznego dotyczący „realizacji działań antydyskryminacyjnych obejmujących całą społeczność szkolną” (Rozporządzenie MEN z dn. 10 maja 2013 r., Dz. U. z 2013, poz. 560). Podczas wystąpienia zostaną zaprezentowane główne wnioski badawcze oraz rekomendacje zmian dotyczące systemu oświaty w Polsce.

Panel dyskusyjny, godz. 14.00-15.45, Sala Rudniewa

Udział dziecka w kontradiktoryjnym procesie karnym – dr Katarzyna Girdwoyń, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, Łukasz Mrozek, Sąd Rejonowy dla Warszawy Śródmieścia, adw. Emilia Naumann, Indywidualna Kancelaria Adwokacka, dr Małgorzata Szeroczyńska, Prokuratura Rejonowa Warszawa Mokotów

1 lipca 2015 r. zmieniła się filozofia procesu karnego. Ustawodawca zdecydował, że postępowanie karne oparte będzie na większej kontradiktoryjności polegającej w szczególności na zwiększeniu aktywności stron postępowania, szerszym wykorzystaniu konsensualnych sposobów zakończenia sprawy oraz określeniu roli sądu jako organu niezobowiązanego do przeprowadzenia czynności dowodowych. Wprowadzone zmiany realnie wpływają na charakter postępowania oraz oddziałują na sytuację uczestników postępowania. Nowe rozwiązania budzą wiele pytań w zakresie ochrony dzieci uczestniczących w postępowaniu karnym. Czy kontradiktoryjność zapewni najmłodszemu rzetelną ochronę ich praw? Na to i inne pytania spróbują odpowiedzieć eksperci – przedstawiciele nauki, wymiaru sprawiedliwości oraz profesjonalni pełnomocnicy.

Sesja referatowa, godz. 14.00-15.45, Sala Renesansowa

Poszukiwanie właściwego modelu przesłuchań osób z niepełnosprawnością intelektualną i niepełnosprawnością sprzężoną – Alicja Budzyńska, Fundacja Dzieci Niczyje, dr Izabela Fornalik, Otwarte Projekty Specjalne

Przesłuchiwanie to złożony i wieloetapowy proces, który nastęrcza wielu trudności, gdy biorą w nim udział dzieci. Ostatnie lata przyniosły wiele pozytywnych przemian i doprowadziły do stworzenia takiego modelu przesłuchiwania w Polsce, który daje szansę ochrony dziecka w procedurach prawnych oraz jak najmniejszej jego traumatyzacji. Wydaje się jednak, iż model ten nie uwzględnia swoistej specyfiki funkcjonowania dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością. Udział osoby z niepełnosprawnością, a zwłaszcza z niepełnosprawnością intelektualną w przesłuchaniu to ogromne wyzwanie dla wszystkich osób, które są jego uczestnikami. Wiele wątpliwości budzą kwestie związane z wiarygodnością zeznań tej grupy osób, ze względu na występujące problemy z pamięcią, rozumieniem pojęć czy też myśleniem przyczynowo-skutkowym. Problemy narastają, gdy u dziecka występują dodatkowe sprzężenia, takie jak ograniczone możliwości lub ich brak w komunikacji werbalnej, niepełnosprawność ruchowa lub zaburzenia ze spektrum autyzmu.

Jak wskazują badania, niepełnosprawność stanowi czynnik ryzyka krzywdzenia (Sullivan, Knutson, 2008.) i osoby z niepełnosprawnością intelektualną są grupą w znacznie większym stopniu narażoną na różne formy przemocy niż osoby pełnosprawne (<http://www.who.int/disabilities/violence/en/>; raport PSOUU, 2015). Jednocześnie większość spraw, w których osoby te zeznają w charakterze świadków, jest umarzana. Bez wątpienia jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy jest brak istnienia swoistych standardów przesłuchiwania osób z niepełnosprawnością. Wielu rodziców, opiekunów, ale także specjalistów pracujących w placówkach specjalnych jest zdania, iż ich dzieci lub podopieczni będące ofiarami przemocy nie otrzymają odpowiedniego wsparcia na kolejnych etapach postępowania. Wskazują m.in.

na brak przygotowania biegłych sądowych do uczestnictwa w przesłuchaniu, ich niedostateczną wiedzę o specyfice funkcjonowania i komunikacji osób z niepełnosprawnością, co wynika najczęściej z braku doświadczeń w relacjach z nimi. Wspomniana kwestia jest tylko jedną z wielu, które wymagają zmian.

Podczas prezentacji zostanie zatem podjęta próba nakreślenia właściwego modelu przesłuchiwanie osób z niepełnosprawnością intelektualną i niepełnosprawnością sprzężoną. Szczegółowej analizie zostaną poddane kolejne etapy przesłuchiwanie z perspektywy potrzeb tak różnorodnej grupy dzieci i młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem fazy czynności przedwstępnych. Prowadzące omówią, w jaki sposób dziecko z niepełnosprawnością i jego rodzice powinni być przygotowywani do przesłuchania, a także omówiona zostanie rola biegłego w tej specyficznej sytuacji. Ponadto zostaną zaprezentowane materiały, które mogą być użyte w celu zwiększenia efektywności komunikacji z dzieckiem z niepełnosprawnością mającym problemy w komunikacji werbalnej oraz z dzieckiem ze spektrum autyzmu. Poddadzą także dyskusji obowiązujący protokół przesłuchań. Prowadzące odniosą się do doświadczeń innych krajów.

Jak kwalifikowana jest w Polsce komercyjna adopcja – analiza postępowań karnych – Małgorzata Pomarańska-Bielecka, Prokuratura Rejonowa Warszawa Mokotów

Tematem wystąpienia jest analiza postępowań karnych prowadzonych w sprawach dotyczących komercyjnego przekazania dziecka innej osobie w celu przejęcia opieki i z ominięciem procedury adopcyjnej oferowanej przez ośrodki adopcyjne. W każdym z badanych postępowań rodzice biologiczni bądź sama matka biologiczna przekazywali innej, nieuprawnionej osobie nowonarodzone dziecko. Analizie poddano 12 spraw zakończonych orzeczeniem sądu oraz około 60 spraw zakończonych umorzeniem postępowania na poziomie prokuratury w okresie od 1997 r. do 2013 r., czyli w okresie, w którym obowiązuje przepis art. 211a kk. Przedmiotowe postępowania zostały wytypowane poprzez zapytania wysyłane do wszystkich sądów okręgowych i prokuratur okręgowych w Polsce. Sądy i prokuratury prośzone były o wskazanie postępowań, w których przyjęto kwalifikację z art. 211a kk, z art. 189a kk, jeśli sprawa dotyczyła przekazania dziecka celem przejęcia nad nim opieki, lub innej kwalifikacji, np. z art. 272 kk, jeśli przedmiotem postępowania było niezgodne z procedurą przekazanie dziecka. Analiza pokazuje, jak wiele problemów ma wymiar sprawiedliwości z prawidłową oceną znamion wskazanych czynów, jak często identyczne zachowania są krańcowo różnie kwalifikowane.

Emocje na sali rozpraw – dr Magdalena Najda, Uniwersytet Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie, Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Białymstoku

Emocje w naturalny sposób towarzyszą naszym doświadczeniom. Są integralną częścią naszego życia psychicznego i nie sposób bez nich normalnie funkcjonować. Pojawiają się proszone lub nie, świadomie lub poza uwagę. Sala rozpraw jest miejscem, gdzie możemy się ich spodziewać w pełnej różnorodności i sile. Chociaż nie mamy wpływu na to, czy się pojawiają i jak bardzo będą trudne, możemy mieć kontrolę nad tym, jak bardzo będą intensywne i dokąd nas zaprowadzą. Możemy swoim zachowaniem i postawą wpłynąć na to, czy będą naszymi wrogami czy sprzymierzeńcami, na to, w jakim stopniu zakłócą racjonalne myślenie, utrudnią podjęcie najlepszej decyzji, zantagonizują jeszcze bardziej strony, zmęczą sędziego. Odpowiednia postawa i umiejętności mogą sprawić, że pojawianie się nawet tych najtrudniejszych emocji nie tylko nie zakłóci postępowania, ale w pewnych obszarach wręcz je ułatwi. Celem prezentacji jest pokazanie mechanizmów leżących u podłoża emocji pojawiających się w sytuacji uczestniczenia w postępowaniu sądowym u stron, a także u sędziego. Zrozumienie mechanizmów pozwoli uczestnikom dowiedzieć się, na czym polega kontrola nad emocjami i jak można nimi skutecznie kierować. Ponieważ „wiedzieć” nie zawsze znaczy „umieć”, drugim celem prezentacji jest przekazanie uczestnikom podstawowych narzędzi ułatwiających szybkie rozpoznawanie emocji u innych i u siebie i takie nimi kierowanie, które sprzyjać będzie konstruktywnemu przebiegowi postępowania w sali rozpraw.

Warsztat godz. 14.00-15.45, Sala A

Wizualizacja jako metoda pracy z dorosłymi ofiarami wykorzystywania seksualnego w dzieciństwie – Maria Dekert, Stowarzyszenie Ruch Pomocy Psychologicznej, Stalowowolski Ośrodek Wsparcia i Interwencji Kryzysowej

Kilkadziesiąt lat temu dziewczynka wykorzystywana seksualnie przez ojca, zgwałcona w dniu I komunii przez jego brata, molestowana przez kolegę ojca, gdy ten poszedł po alkohol zostawała ze skutkami tych doświadczeń zupełnie sama. Świat stawał się coraz mniej przewidywalny, więc jak się obwiniała, to zaczynała nabierać przekonania, że coś wie, czegoś jest pewna. Nie będąc świadoma mechanizmów działania traumy, chciała poradzić sobie ze strasznym ciężarem, który ją przygniatał. Wówczas bezwiednie odgrywała tę traumę, narażając się na gwałt i inne formy wykorzystania seksualnego. Miała coraz większe poczucie winy i zbrukania. Zaczęła mieć poważne problemy ze zdrowiem. W swoim przekonaniu przebaczyła ojcu. Wydawało jej się, że ona i jej siostra – też wykorzystywana przez ojca – zamknęły tamten rozdział w życiu. Ukrywała swoje doświadczenia i nikt jej nie mógł skierować do jakiegokolwiek pomocy psychologicznej. Trafiała do ośrodka interwencji kryzysowej z myślami samobójczymi, kiedy jako 55-letnia kobieta straciła pracę w banku. Nie widziała związku doświadczeń dziecięcych z nieodczuwaniem swojego ciała, z wieloma zaburzeniami niepodlegającymi leczeniu farmakologicznemu. Celem warsztatu jest pokazanie, że pomoc dzieciom krzywdzonym, dzieciom wykorzystywanym seksualnie, poważnie zaniebawanym powinna być wczesna, realizować zasadę otwartych drzwi, powinna być uzależniona od faz rozwojowych dziecka, obejmować wszystkie sfery życia dziecka – ciało (TRE), emocje, narrację (STAIR/MPE), a także więzi. Czasami jednak nie da się tego zrobić z małym dzieckiem, warto więc pamiętać, że zawsze jest na to dobry czas, nawet gdy wydaje się, że już jest za późno. Głównym elementem ćwiczenia warsztatowego będzie pokazanie w sposób aktywny fragmentów metody STAIR/MPE. Najważniejszymi jej elementami są: wizualizacje obrazu „ratunkowego” i obrazów związanych z traumą, tzw. przedłużona ekspozycja i nadpisywanie, tj. „wprowadzanie” do-

rostej osoby, klientki, do obrazu, gdzie była skrzywdzona i była wówczas dzieckiem. Robi się to w celu podbudowania jej wewnętrznego dziecka. Jest to uruchamianie wewnętrznych zasobów, które może mieć wyłącznie osoba dorosła wobec siebie.

Warsztat, godz. 14.00-15.45, sala B

„Po pierwsze: nie szkodzić!” – jak aktywnie realizować prawa dziecka w organizacji – *Marta Skierkowska, Renata Szredzińska, Beata Wojtkowska, Fundacja Dzieci Niczyje*

Wszystkie działania prowadzone na rzecz dzieci realizowane są w jak najlepszej wierze, by dziecku pomóc i rozwinąć jego potencjał. Czasami jednak nie uwzględniamy różnych okoliczności, które mają wpływ na efekt naszych działań, co potencjalnie może stanowić zagrożenie dla dobra dziecka.

Podczas warsztatu chcemy wspólnie z uczestnikami przyrzeć się zasadom uwzględniania praw dziecka w działaniach podejmowanych przez różne organizacje i instytucje oraz zastanowić się nad ich praktycznym zastosowaniem, trudnościami związanymi z ich wdrożeniem i potencjalnymi korzyściami. W szczególności omówimy zasadę „Po pierwsze: nie szkodzić!”, której realizacja pomaga zmaksymalizować pozytywne efekty podejmowanych działań, przy jednoczesnym zminimalizowaniu ryzyka negatywnego wpływu na dzieci. Podczas warsztatu posłużymy się rzeczywistymi przykładami oraz oprzemy się na doświadczeniach uczestników.

Kwartalnik „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka”

www.dzieckokrzywdzone.fdn.pl

„Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka” jest periodykiem wydawanym przez Fundację Dzieci Niczyje. Pismo ma charakter interdyscyplinarny. Jego celem jest poszerzanie wiedzy profesjonalistów – psychologów, pedagogów, lekarzy, prawników, polityków społecznych i innych na temat różnych aspektów problemu krzywdzenia dzieci. W czasopiśmie publikowane są najnowsze oraz klasyczne koncepcje teoretyczne, ustalenia empiryczne oraz informacje na temat innowacyjnych form działań diagnostycznych, terapeutycznych i prewencyjnych. Celem pisma jest stworzenie forum wymiany doświadczeń związanych z przeciwdziałaniem problemowi krzywdzenia dzieci oraz informacji na temat znaczących wydarzeń – konferencji, kongresów, szkoleń i publikacji z zakresu tej problematyki. „Dziecko krzywdzone” współpracuje z międzynarodowymi periodykami zajmującymi się zagadnieniami krzywdzenia dzieci „Child Abuse & Neglect” oraz „Child Maltreatment”.

Kwartalnik „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka” znajduje się w wykazie czasopism punktowanych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w części B (6 punktów). Od 2014 roku kwartalnik ukazuje się w wersji elektronicznej, publikowanej na stronie www.dzieckokrzywdzone.fdn.pl.

Platforma edukacyjna dla profesjonalistów na temat ochrony dzieci i młodzieży przed przemocą

www.edukacja.fdn.pl

Zadaniem platformy edukacyjnej dla profesjonalistów jest wspomaganie prowadzenia szkoleń i konferencji oraz udostępnianie jej użytkownikom materiałów edukacyjnych przygotowanych przez FDN.

Platforma umożliwia dostęp do pełnej oferty edukacyjnej oferowanej przez fundację, skatalogowanej w pięciu działach:

- **kursy e-learning:** ten dział zawiera wszystkie multimedialne kursy, zarówno te skierowane do profesjonalistów pracujących z dziećmi, jak i te przeznaczone dla dzieci,
- **scenariusze zajęć:** konspekty spotkań, które można wykorzystać podczas prowadzenia zajęć, wraz z materiałami potrzebnymi do ich przeprowadzenia,
- **konferencje i szkolenia otwarte:** pełna oferta aktualnych zajęć edukacyjnych organizowanych przez FDN, umożliwiającą zdobycie wyczerpujących informacji nt. szkoleń/konferencji, zapisanie się na nie, ich ocenę oraz uzyskanie zaświadczenia potwierdzającego udział w szkoleniu/konferencji,
- **materiały edukacyjne:** możliwość pobrania materiałów edukacyjnych w postaci elektronicznej,
- **szkolenia na zamówienie:** oferta edukacyjna „szyta na miarę” – możliwość zamówienia szkoleń przygotowanych z myślą o konkretnych odbiorcach.

Aby ułatwić przegląd oferty, w każdym z działów możliwe jest filtrowanie wyświetlanych treści pod kątem ich adresatów (profesjoniści, rodzice, uczniowie), bloku tematycznego i rodzaju materiałów. Wykorzystanie tego filtra pozwala na stworzenie krótkiej listy pozycji adekwatnych do naszych poszukiwań. Użytkownik ma również możliwość wyszukania pozycji z oferty edukacyjnej FDN dzięki typowej wyszukiwarce słownej. Platforma jest personalizowana – jednorazowa rejestracja na platformie

i logowanie przy każdej wizycie pozwala użytkownikowi na stworzenie listy szkoleń, zarówno zbliżających się, jak i tych, w których już wziął udział.

Z platformą edukacyjną dla profesjonalistów została zintegrowana platforma opracowana z myślą o dzieciach i młodzieży, umożliwiająca dogodne korzystanie z kursów e-learning dla dzieci i zarządzanie nimi. Do platformy e-learningowej można przejść bezpośrednio z platformy edukacyjnej, dostępna jest również pod adresem edu.fdn.pl.

Platforma e-learning dla dzieci udostępnia kursy dotyczące m.in. bezpieczeństwa w internecie, udziału dziecka w procedurach sądowych, bezpieczeństwa dzieci. Atrakcyjne dla dzieci kursy, odwołujące się do interakcji z użytkownikiem, wykorzystujące film, dźwięk, animacje, quizy przygotowano z myślą o ich wykorzystaniu podczas zajęć lekcyjnych, ale również w placówkach pozaszkolnych i w domu.

Możesz pomóc
dzieciom, które
zostały skrzywdzone!

Dołącz do Klubu!

www.klub.fdn.pl

KLUB PRZYJACIÓŁ DZIECI

Pomaganie ma sens – wspierając Fundację Dzieci Niczyje, dajesz skrzywdzonym dzieciom szansę na szczęśliwe dzieciństwo. Jeśli podoba Ci się to, co robimy na rzecz ochrony dzieci przed krzywdzeniem, dołącz do Klubu Przyjaciół Dzieci – społeczności zaangażowanych ludzi, którzy nie są obojętni – i włącz się w pomoc dzieciom! Dzięki naszym darczyńcom możemy pomóc większej liczbie dzieci – to dla nas bezcenne.

Klub Przyjaciół Dzieci to deklaracja comiesięcznego finansowego wspierania działań Fundacji Dzieci Niczyje. To prosty, wygodny i bezpieczny sposób – określona przez Ciebie kwota co miesiąc trafia bezpośrednio na nasze konto. Pamiętaj! Nawet niewielkie wsparcie daje nam możliwość pomocy dzieciom. Twoje jedyne 20 złotych miesięcznie to aż 240 złotych rocznie – ta kwota pozwoli nam rozpocząć indywidualną terapię dziecka – ofiary przemocy lub wykorzystywania. To realna i skuteczna pomoc!

Dołączając do Klubu Przyjaciół Dzieci, otrzymujesz od nas:

- regularną informację o działaniach fundacji
- dostęp do unikatowych rozwiązań w zakresie bezpiecznego użytkowania internetu
- magazyn Fundacji Dzieci Niczyje – 2 razy w roku
- możliwość indywidualnego kontaktu z opiekunem darczyńców
- specjalny upominek

Chcesz dołączyć do Klubu?

Skontaktuj się z opiekunem darczyńców

telefonicznie: 22 389 52 72

lub mailowo: przyjaciol@fdn.pl

Do usłyszenia!

Szkolenia zamknięte na zamówienie

Szkolenia doskonalące dla nauczycieli, pedagogów, psychologów i innych profesjonalistów:

- Problem przemocy i wykorzystywania seksualnego dzieci
- Przemoc rówieśnicza
- Identyfikacja przemocy i wykorzystywania seksualnego dziecka
- Interwencja w przypadku przemocy i wykorzystywania seksualnego dziecka
- Prawna ochrona dzieci doświadczających przemocy i wykorzystywania seksualnego
- Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w internecie
- Kodeks Bezpiecznej Opieki w rodzicielstwie zastępczym
- Terapia dziecka po doświadczeniu traumy

Adresaci: instytucje i organizacje działające w obszarze opieki nad dziećmi, edukacji, zdrowia, jak również pomocy dzieciom krzywdzonym.

Szkolenia dla sędziów, prokuratorów i biegłych psychologów sądowych:

- Jak przesłuchiwać dziecko – profesjonalizacja metod przesłuchania małoletnich świadków
- Przyjazny Pokój Przesłuchań Dzieci – jak zorganizować przyjazne dzieciom miejsce przesłuchań
- Wysłuchanie dziecka w procedurach cywilnych – profesjonalizacja metod prowadzenia wysłuchań małoletnich

Adresaci: sądy, prokuratury, podmioty prowadzące przyjazne pokoje przesłuchań.

Szkolenia przygotowujące do prowadzenia zajęć dla dzieci:

- Proste rozmowy na trudne tematy. Jak prowadzić zajęcia profilaktyczne dla dzieci w wieku 4-9/10-12 lat na temat przemocy i wykorzystywania seksualnego
- Zachowania ryzykowne. Jak prowadzić zajęcia profilaktyczne dla młodzieży nt. wykorzystywania seksualnego
- Bezpieczny internet. Jak prowadzić zajęcia profilaktyczne dla dzieci i młodzieży nt. zagrożeń w sieci

Adresaci: instytucje i organizacje prowadzące działania na rzecz profilaktyki krzywdzenia dzieci

Szkolenia przygotowujące do prowadzenia zajęć dla rodziców:

- Bez klapsa. Jak prowadzić zajęcia edukacyjne dla rodziców małych dzieci
- Zarządzanie chaosem. Jak prowadzić warsztaty z rodzicami dzieci w wieku 1-3 lata
- Być mamą. Jak prowadzić warsztaty dla mam dzieci do 1. roku życia
- Proste rozmowy na trudne tematy. Jak prowadzić warsztaty dla rodziców dzieci w wieku 4-9 lat nt. przemocy i wykorzystywania seksualnego

Adresaci: instytucje i organizacje prowadzące działania nakierowane na edukację rodziców i profilaktykę krzywdzenia dzieci.

Szkolenia „szyte na miarę”

Adresaci: instytucje i organizacje planujące/organizujące różnego rodzaju wydarzenia plenerowe, adresowane do rodzin dzieci i młodzieży.

Edukacyjne pikniki tematyczne

Adresaci: instytucje i organizacje działające w obszarze profilaktyki, edukacji i zdrowia, jak również opieki nad dziećmi i pomocy dzieciom krzywdzonym.

Szkolenia otwarte dla uczestników indywidualnych

- Szkolenia jednodniowe, weekendowe
- Cykle szkoleniowe (np. Studium z zakresu opiniowania sądowo-psychologicznego)
- Warsztaty doskonalące oraz przygotowujące do prowadzenia zajęć profilaktycznych z dziećmi i rodzicami

Konferencja realizowana jest w ramach projektów:

- Visegrad Fund

Projekt „Pomoc dzieciom w trudnych sytuacjach” (Standard Grant Nr 21420054) współfinansowany jest ze środków Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego.

„Don't look away – be aware and report the sexual exploitation of children in travel and tourism!”
– FR-2011-GGM-2610946707, współfinansowanego ze środków Komisji Europejskiej oraz ECPAT France.

Child Advocacy Centre – toward better protection of child victims/witnesses of violence in close relationship
Nr umowy JUST/2013/DAP/AG/5472

Projekt „Dajemy dzieciom siłę! – prawa dzieci w procedurach prawnych” realizowany w ramach programu Obywatele dla Demokracji, finansowanego z Funduszy EOG.

Projekt wspiera Ambasada Stanów Zjednoczonych w Polsce.

Niniejsza publikacja wyraża wyłącznie poglądy i opinie wydawcy. Sponsorzy nie są odpowiedzialni za jakiegokolwiek informacje w niej zawarte.

Przysłuchiwanie dziecka to sztuka

Przysłuchiwanie dziecka to szczególny rodzaj rozmowy. Wymaga od osób przysłuchujących dostosowania się do możliwości dziecka, szanowania jego praw, a także respektowania zasad wymiaru sprawiedliwości.

Przyjazne przysłuchiwanie to sztuka nawiązywania kontaktu z dzieckiem, zadawania odpowiednich pytań, podążania za narracją dziecka i chronienia go przed wtórną traumatyzacją.

Przysłuchiwanie dziecka to sztuka uzyskania wartościowego materiału dowodowego.

Więcej o metodyce przysłuchania dziecka na:

www.wymiarsprawiedliwosci.fdn.pl

Organizatorzy:

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI
www.ms.gov.pl

Honorowy patronat:

RZECZNIK PRAW DZIECKA
Marek Michałak

Partnerzy kampanii:

Finansowanie:

Projekt realizowany w ramach programu Obywatele dla Demokracji, finansowanego z funduszy EOG oraz współfinansowany z Programu Daphne Unii Europejskiej.